

September 2022

Halvtidsutvärdering av det Nationella forskningsprogrammet om Arbetslivsforskning

**Mid-term evaluation of the National Research Program on Working
Life Research**

Mikaela Almerud, Maria Ricksten, Göran Melin, Josefine Olsson och Sebastian Eriksson Berggren

September 2022

Halvtidsutvärdering av det Nationella forskningsprogrammet om Arbetslivsforskning

Mid-term evaluation of the National Research Program on Working Life Research

Mikaela Almerud, Maria Ricksten, Göran Melin, Josefine Olsson och Sebastian Eriksson Berggren

Titel: Halvtidsutvärdering av det Nationella forskningsprogrammet om Arbetslivsforskning

Författare: Mikaela Almerud, Maria Ricksten, Göran Melin, Josefine Olsson och Sebastian Eriksson Berggren – Faugert & Co/Technopolis Sweden

ISBN: 978-91-88561-46-6

Utgiven: 7 november 2022

Utgivare: Faugert & Co/Technopolis Sweden

1 Förord

Regeringen har gett Formas, Forte och Vetenskapsrådet i uppdrag att leda ett antal nationella forskningsprogram som tar sikte på olika samhällsutmaningar. De första programmen startade 2017. Fram till 2022 har uppdraget stegvis utökats till totalt 13 program, alla med olika inriktning. De nationella forskningsprogrammen är breda, tioåriga satsningar. De ska stärka forskningens möjligheter att möta de samhällsutmaningar regeringen har pekat ut. För att lyckas med detta har programmen också en målsättning att stärka samverkan mellan forskningsutförare, forskningsfinansiärer och andra samhällsaktörer.

Denna rapport berör det nationella programmet för arbetslivsforskning och är en av sju delrapporter i en halvtidsutvärdering av de nationella forskningsprogrammen som pågått i snart fem år. De sju programmen har utvärderats var för sig och resultaten redovisas i separata rapporter. Vi har även låtit göra en övergripande utvärdering som lyfter fram samlade slutsatser och reflektioner kring hur programmen fungerat som finansieringsinstrument.

Syftet med utvärderingarna är att bidra till lärande och till programmens fortsatta utveckling. Genom att låta utvärdera programmen får vi värdefulla insikter som vi kan ta med oss i det fortsatta arbetet med alla nationella forskningsprogram, både kring vad som lyckats bra och kring sådant som vi kan behöva arbeta vidare med. Sammantaget visar utvärderingarna att programmen har tagit fram kunskap av betydelse för sina respektive samhällsutmaningar. Det är en god utgångspunkt för vårt fortsatta arbete.

Utvärderingarna är genomförda av Faugert & Co Utvärdering AB på gemensamt uppdrag av Formas, Forte och Vetenskapsrådet. Rapportens analys och rekommendationer är helt och hållet utvärderarnas.

Vi vill rikta ett varmt tack till rapportförfattarna och till dem som bidragit till utvärderingen genom enkätsvar och intervjuer.

Jonas Björck

Generaldirektör

Forte

1 Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Programmet	1
Programmets bidrag	1
Rekommendationer	2
Summary	3
The programme	3
The programme's contribution	3
Recommendations	4
1 Inledning	5
1.1 Uppdrag	5
1.2 Metoder	6
1.3 Genomförande	7
1.4 Rapportens disposition	7
2 Mål och implementering	8
2.1 Ämnesområde	8
2.2 Målsättning och utveckling	8
2.2.1 Bakgrund	8
2.2.2 Strategisk forskningsagenda och programlogik	9
2.3 Implementering	11
2.3.1 Organisation och styrning	11
2.3.2 Insatser och aktiviteter	11
2.3.3 Programmets finansiering	14
3 Programmets bidrag	16
3.1 Förnyelse, nytänkande och kunskapsuppbyggnad	16
3.1.1 Förnyelse och nytänkande	16
3.1.2 Kunskapsuppbyggnad	17
3.2 Samverkan	18
3.2.1 Tvär- och mångvetenskaplig samverkan	18
3.2.2 Tvärsektoriell samverkan	20
3.2.3 Samordning och integration	22
3.3 Nyttiggörande	24
3.3.1 Nyttiggörande av forskningsresultat	24
3.3.2 Koppling mellan forskning och högre utbildning	26
3.4 Jämställdhet	27
3.5 Effektivitet	28

4	Additionalitet och måluppfyllelse	30
4.1	Additionalitet	30
4.2	Måluppfyllelse	31
4.2.1	Programmets bidrag till de identifierade utmaningarna	31
4.2.2	Programmets måluppfyllelse	32
5	Slutsatser och rekommendationer	34
5.1	Slutsatser	34
5.2	Rekommendationer	35
5.2.1	Programmets inriktning	35
5.2.2	Programmets styrning	35
5.2.3	Programmets genomförande	35
Bilaga A	Intervjupersoner och deltagare i presentationer	36
A.1.	Intervjupersoner	36
A.2.	Deltagare i tolkningsseminarium	36
Bilaga B	Webbenkäter	37
B.1.	Metod	37
B.2.	Enkät	37
Bilaga C	Expertbedömning	45
C.1.	Inledning	45
C.2.	Sakexperternas bedömning	45
Bilaga D	Förkortningar	48
Bilaga E	Beskrivning av Swecrisdata	49
E.1.	Om Swecris och användningen av data till utvärderingen	49

2 Tabeller

Tabell 1.	Utlysningar 2016–2021 och beviljade ansökningar och offentlig finansiering.	12
Tabell 2.	Finansiärer i Swecris, antal projekt och beviljat belopp från finansiärerna, för projekt med startår 2017–2021.	49
Tabell 3.	Forskningsämnesområden i Swecris, antal projekt och beviljat belopp från finansiärerna, för projekt med startår 2017–2021.	50

3 Figurer

Figur 1.	Beviljandegrad per år för ansökningar i utlysningar 2016–2021. _____	14
Figur 2.	Offentlig finansiering per år till projekt från utlysningar 2017–2026. _____	14
Figur 3.	Fördelning av offentlig finansiering på forskningsämnesområden för projekt från utlysningar 2017–2021. _____	15
Figur 4.	I vilken utsträckning bidrar projektet till förnyelse och nytänkande inom... n=48. __	16
Figur 5.	Tvär- och/eller mångvetenskaplighet i projekt från utlysningar 2017–2021. _____	19
Figur 6.	I vilken utsträckning sker tvärvetenskaplig samverkan inom ramen för projektet? n=46. _____	20
Figur 7.	Samarbetsmönster i projekt från utlysningar 2017–2021. _____	21
Figur 8.	Svenska finansiärers finansiering av arbetslivsforskning 2017–2021. _____	22
Figur 9.	Svenska finansiärers finansiering av arbetslivsforskning per forskningsämnesområde 2017–2021. _____	23
Figur 10.	Vilka av följande resultat/effekter bidrar projektet till? n=46. _____	25
Figur 11.	Vilka av följande ytterligare effekter bidrar projektet till för din organisation? n=46. _____	25
Figur 12.	I vilken utsträckning bidrar projektet till koppling mellan forskning och högre utbildning? n=48. _____	26
Figur 13.	Huvudsökandes kön för beviljade projekt från utlysningar 2016–2021 (antal i staplar och relativ könsfördelning i procentsatser). _____	27
Figur 14.	Vänligen, ange om projektet bidrar till... n=46. _____	32
Figur 15.	Överblick av svenska finansiärers finansiering av projekt 2017-2021 i Swecris per forskningsämnesområde _____	50

Sammanfattning

På uppdrag av Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), och Vetenskapsrådet (VR) har Faugert & Co utvärderat det Nationella forskningsprogram om Arbetslivsforskning (NFP Arbetsliv) som vid tiden för utvärderingen varit verksamt i fem år.

Syftet med utvärderingen har varit att bedöma programmets potential att uppnå förväntade resultat och effekter enligt dess strategiska forskningsagenda. Datainsamlingen har bestått av dokumentstudier, registeranalyser, finansieringsanalyser, sociala nätverksanalyser, djupintervjuer, webbenkäter, expertbedömning samt presentationer av observationer och preliminära slutsatser för återkoppling. Utvärderingen har genomförts under perioden november 2021-september 2022.

Programmet

Det Nationella forskningsprogrammet om Arbetslivsforskning syftar till stärkt forskning inom arbetslivsområdet. Den forskning som finansieras genom programmet ska vara av hög kvalitet och relevans, tvärvetenskaplig och ska bidra till förnyelse, ökad samordning och internationalisering. Programmets forskning ska vidare beakta ett antal utmaningar inom arbetslivsområdet.

Programmet tar sin utgångspunkt i en strategisk forskningsagenda som beskriver programmets syfte och mål, prioriterade forskningsområden, insatsformer och villkor för programmets utlysningar samt andra aktiviteter som är relevanta för att nå måluppfyllelse.

Programmets organisation består av en programansvarig, en biträdande programansvarig, en administratör och en kommunikatör, en programkommitté med representanter från Forte, AFA Försäkring, Formas, Vetenskapsrådet och Vinnova samt en referensgrupp.

Utlysningarna är basen i programmets verksamhet. Under den period som utvärderingen omfattar har ett antal olika bidragsformer använts. För forskningsprojekt finns projektbidrag, vanligen treåriga, och programbidrag som är sexåriga. Utöver det har programmet utlyst medel för postdok-bidrag, forskningsöversikter, forskningsutveckling samt nätverksbidrag för samverkan inom programmets prioriterade områden.

Programmets bidrag

Programmet har såväl ambition som goda förutsättningar för att bidra till förnyelse och nytänkande inom sitt forskningsområde, något som också sker i viss grad och bidraget till kunskapsuppbyggnad inom forskningsområdet är tydligt, särskilt på projektnivå. Programmet har dock en underutnyttjad roll som samordnare. Genom att i högre grad samordna projekt och aktörer som kompletterar varandra vad gäller kunskap, kompetens och uppdrag skulle latent synergier mellan projekt kunna realiseras. Det skulle gynna programmets roll som nationell forskningsplattform inom sitt forskningsområde.

Programmet bidrar tydligt till tvär- och/eller mångvetenskaplig samverkan och projektens samarbetsmönster svarar mot de utmaningar som programmets forskning förväntas bidra till att möta. Utvärderingen visar också att programmet i relativt hög grad bidrar till tvärsektoriell samverkan.

Graden av internationalisering i programmet tycks vara hög och flera av projekten uppvisar internationella samarbeten eller gör forskning parallellt till internationella studier. Programmets bidrag till samordning och integration inom forskningsområdet är tydligt, särskilt bland de forskningsfinansiärer som är representerade i programkommittén. Det är däremot inte tydligt hur programmet skiljer sig från andra finansiärer inom området.

Den vanligaste effekten av programmets projekt är följdprojekt men projekten uppges även ha bidragit till stärkt internationell konkurrenskraft. Forskningsresultaten har potential att nyttiggöras men programmets insatser och aktiviteter kopplat till nyttiggörande tycks inte vara tillräckliga för att det ska ske i någon högre grad.

Programmet har inte aktivt arbetat med att stärka kopplingen mellan forskning och högre utbildning men utvärderingen bedömer att genomförda insatser och aktiviteter ändå har bidragit till detta. Det har skett framför allt indirekt, genom att forskare som är engagerade i programmet handleder eller undervisar på lärosätena.

Jämställhetsperspektivet finns tydligt representerat i alla delar av genomförandet av programmet. Programmets organisation och processer bedöms vara ändamålsenliga men det finns ett behov av att tydliggöra roll- och ansvarsfördelning mellan programkommittén och referensgruppen.

Programmet skapar mervärde till forsknings- och innovationssystemet främst genom kunskapsuppbyggnad inom områden med stora kunskapsbehov men också som finansiär inom vissa forskningsämnesområden. Den utmaningsdrivna ansatsen utgör även den ett mervärde.

NFP Arbetsliv svarar väl mot de övergripande målen för de nationella forskningsprogrammen och bidrar i varierande grad även till att möta de programspecifika målen. Programmet kommer troligen nå målen att öka kunskapen om identifierade utmaningar och lösningar inom arbetslivsområdet genom högkvalitativ och samhällsrelevant forskning och att öka samordningen mellan forskningsfinansiärer. Programmet har potential att nå målet att forskningsresultat och den kunskap som genereras i programmet används och kommer arbetslivet till nytta men för att det fullt ut ska kunna realiseras krävs ett ökat fokus på nyttiggörande och implementering av forskningsresultat.

Rekommendationer

I framåtblickande syfte och för att i ännu högre grad stärka sin roll som nationell forskningsplattform inom sitt område och uppfylla ambitionen att bidra till att möta stora samhällsutmaningar lämnar utvärderingen följande rekommendationer:

- Programmet bör tydliggöra sin roll i forsknings- och innovationssystemet.
- Programmet bör utveckla delmål och uppföljningsbara indikatorer.
- Programmet bör överväga att utveckla en programlogik enligt gängse metodik strukturerad i Insatser → Aktiviteter → Resultat → Utfall → Effekter → Samhällseffekter, och därefter använda den för att styra programmet.
- Programmet bör utveckla stödstrukturer för nyttiggörande och implementering av forskningsresultat.
- Programmet bör i högre grad samordna projekt och aktörer som kompletterar varandra vad gäller kunskap, kompetens och uppdrag.

Summary

On behalf of the Swedish Research Council for Environment, Agricultural Sciences and Spatial Planning (Formas), the Swedish Research Council for Health, Working Life and Welfare (Forte), and the Swedish Research Council (VR), Faugert & Co has evaluated the National Research Program on Working Life Research, which at the time of the evaluation has been operational for five years.

The purpose of the evaluation was to assess the programme's potential to achieve expected results and impacts in accordance with its strategic research agenda. The data collection has consisted of document studies, registry analyses, funding analyses, social network analyses, in-depth interviews, web surveys, expert assessment, as well as presentations of observations to the clients and representatives of the programme. The evaluation was conducted during November 2021-September 2022.

The programme

The National Research Programme on Working Life Research aims to strengthen research in the field of working life. The funded research should be of high quality and relevance, interdisciplinary and shall contribute to innovation, increased coordination, and internationalisation. The research should also consider several challenges in the working life field.

The programme is based on a strategic research agenda that describes its purpose and objectives, prioritised research areas, forms of implementation and conditions for the calls and other activities that are relevant to achieving the goals.

The programme organisation consists of a programme director, an assistant programme director, an administrator, and a communicator, a programme committee with representatives from Forte, AFA Insurance, Formas, the Swedish Research Council and Vinnova, as well as a reference group.

The calls are the basis of the programme's activities and several forms of grants have been distributed during the programme period covered by the evaluation. Research projects can receive project grants that are usually distributed during a three-year period, and programme grants that are distributed during a six-year period. The programme has also called for funding of post doc grants, research reviews, research development and network grants that within the programme's prioritised areas.

The programme's contribution

The programme has both ambition and good premises to contribute to a renewed and innovative mindset in its research field, although some contributions in this regard has already been made. The contribution to knowledge building within the research area is clear. However, the programme has an underutilised role as coordinator. The programme would thus benefit from coordinating complementing projects and actors in terms of knowledge, competence, and assignments to a greater extent to bring about latent synergies between projects.

The programme clearly contributes to interdisciplinary and/or multidisciplinary collaboration and the projects' collaboration patterns respond to the challenges that the programme's research is expected to contribute to meet. The evaluation also shows that the programme contributes to a relatively high degree of cross-sectoral cooperation.

The degree of internationalisation within the programme seems to be high and several of the projects include international collaborations or do research in parallel to international studies. The contribution to coordination and integration in the field of working life research is clear, especially among the funding organisations that are represented in the programme committee. However, it is not clear how the programme differs from other funding organisations in the field.

Follow-up projects is the most common impact of the programme's projects, but the projects also seem to have contributed to strengthened international competitiveness. The research results have the potential to be utilised, but the programme's efforts and activities linked to utilisation do not seem to be sufficient for this to happen to any great extent.

The programme has not actively worked to strengthen the link between research and higher education, but the evaluation assesses that implemented initiatives and activities have nevertheless contributed to this. This has been done primarily indirectly, through researchers involved in the programme supervising or teaching at the higher education institutions.

The gender perspective is clearly represented in all parts of the implementation of the programme. The programme's organisation and processes are considered appropriate, but there is a need to clarify the roles and responsibilities between the programme committee and the reference group.

The programme creates added value to the research and innovation system primarily through knowledge building in areas with great knowledge needs but also as a funding authority in certain research subject areas. The challenge-driven approach also represents added value.

The National Research Programme on Working Life Research responds well to the overall objectives of the national research programmes and, to varying degrees, also contributes to meeting the programme-specific objectives. The programme is likely to achieve the objectives of increasing knowledge about identified challenges, solutions in the field of working life through high-quality and socially relevant research as well as to increase coordination between funding organisations. The programme has the potential to achieve the objective that the research results and the knowledge generated in the programme are used, but to be fully implemented, an increased focus on utilisation and implementation of research results is required.

Recommendations

To further strengthen the programme's role as a national research platform in its field and fulfil the ambition to contribute to meeting major societal challenges, the evaluation makes the following recommendations:

- The programme should clarify its role in the research and innovation system.
- The programme should develop milestones and follow-up indicators.
- The programme should consider developing a program logic according to the usual methodology structured in Inputs → Activities → Results → Outcomes → Effects → Societal Effects, and then use it to guide the programme in its activities.
- The programme should develop support structures for the utilisation and implementation of research results.
- The programme should better coordinate projects and actors that complement each other in terms of knowledge, skills, and mission.

1 Inledning

1.1 Uppdrag

På uppdrag av Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), och Vetenskapsrådet (VR) har Faugert & Co utvärderat sju nationella forskningsprogram (NFP).

Programmen har sin bakgrund i ett regeringsuppdrag till VR som tillsammans med Forte, Formas, Rymdstyrelsen, Energimyndigheten och Vinnova fick i uppdrag att inkomma med underlag för kommande propositioner.¹ Myndigheternas gemensamma analys innefattade ett förslag om att medel skulle avsättas för "nya nationella forskningsprogram där flera av myndigheterna samverkar".² Genom ett regeringsbeslut fick VR, Forte och Formas i uppdrag att inrätta tioåriga nationella forskningsprogram som skulle bidra till att möta de stora samhällsutmaningarna.³ Programmen som Faugert & Co har utvärderat är:

- Nationella forskningsprogrammet för Livsmedel
- Nationella forskningsprogrammet om Klimat
- Nationella forskningsprogrammet om Hållbart samhällsbyggande
- Nationella forskningsprogrammet om Arbetslivsforskning
- Nationella forskningsprogrammet om Tillämpad välfärdsforskning
- Nationella forskningsprogrammet om Antibiotikaresistens
- Nationella forskningsprogrammet inom Migration och integration

Syftet med utvärderingarna har varit att bedöma programmens potential att uppnå förväntade resultat och effekter enligt deras respektive strategiska forskningsagendor. Utvärderingarna har därför bedömt hur väl programmens utformning och insatser svarar mot regeringsuppdragen, inklusive vilket mervärde de tillför forsknings- och innovationssystemet. Utvärderingarna har även bedömt ändamålsenligheten i programmens organisation och processer mot bakgrund av målen i deras respektive agendor. De huvudfrågor som en separat metautvärdering av de sju programutvärderingarna har haft i uppgift att besvara är:

1. Hur bidrar programmens utformning, insatser och aktiviteter till att skapa förutsättningar för att uppnå respektive agendas förväntade resultat och effekter och därmed möta samhällsutmaningar?
2. Vilket mervärde tillför programmen forsknings- och innovationssystemet?

De sju enskilda programutvärderingarna har haft i uppgift att besvara tio utvärderingsfrågor inom sex områden:

Förnyelse och nytänkande

- Hur bidrar programmet till förnyelse och nytänkande inom identifierade samhällsutmaningar?
- Hur bidrar programmet till att adressera kunskapsluckor och/eller kunskapsbehov?

¹ Regeringen, Uppdrag att inkomma med analys som ger underlag till regeringens forskningspolitik, U2015/1362/F.

² Vetenskapsrådet, Analys av förslag till regeringens forsknings- och innovationsproposition, 2015.

³ Regeringen, Uppdrag att inrätta nationella forskningsprogram, U2017/02404/F.

Samverkan

- Hur bidrar programmet till tvär-/mångvetenskapliga samarbeten inom ramen för programmen?
- Hur bidrar programmet till tvärspektoriell samverkan inom ramen för programmen?
- Hur integreras och samordnas programmen och programmets aktiviteter och insatser med andra pågående insatser inom området nationellt såväl som internationellt?

Nyttiggörande

- Hur bidrar programmet till nyttiggörande av forskningsresultat?
- Hur bidrar programmet till att stärka kopplingen mellan forskning och högre utbildning?

Jämställdhet

- Hur bidrar programmet till jämställdhet?

Effektivitet

- Hur ändamålsenliga och effektiva är programmets organisation och processer?

Rekommendationer

- Hur skulle programmet kunna vidareutvecklas för att stärka sin roll som nationell forskningsplattform inom sitt område och uppfylla ambitionen att bidra till att möta stora samhällsutmaningar?

1.2 Metoder

Samtliga sju utvärderingar har så långt möjligt tillämpat samma datakällor, datainsamlingsmetoder och analysmetoder.

Utvärderingen av Nationellt forskningsprogram om arbetslivsforskning har genomförts genom **dokumentstudier** av bland annat programmets strategiska forskningsagenda, programlogik, uppföljningar samt diverse dokument tillhandahållna av intervjupersoner och myndigheterna. Sju **intervjuer** har genomförts med representanter för programkommitté, den rådgivande referensgruppen och andra relevanta personer som är involverade i programledningen. Bilaga A förtecknar dem vi har intervjuat.

Kvantitativa analyser har genomförts genom bland annat **registeranalyser** med utgångspunkt i Fortes listor över projekt finansierade genom programmet. Projektlistorna innehöll kontaktuppgifter till de projektledare som har besvarat den webbenkät som har legat till grund för analys av programmets finansiering och för sociala nätverksanalyser (SNA). Baserat på data från svenska forskningsfinansiärens databas (Swecris) har programmets finansiering analyserats i relation till annan finansiering inom programmets forskningsområde. Baserat på data från Europeiska kommissionens databas (CORDIS) har analyser även gjorts för att undersöka finansiering till svenska mottagare från EU:s ramprogram.

Alla projektledare har givits möjlighet att besvara en **webbenkät**, främst om deras projekt, men också om annan finansiering av deras forskning samt programmets organisation och processer. Bilaga B beskriver genomförandet och återger frågorna i enkäten. 48 av 84 projektledare svarade på enkäten vilket ger en svarsfrekvens på 57 procent.

Två **sakexperter** har involverats för att bedöma programmets verksamhet och projektportfölj. Sakexperterna nominerades av myndigheterna, varefter myndigheterna kontrollerade de föreslagna kandidaterna avseende jäv. Sakexperternas rapport återfinns i Bilaga C.

Utvärderingen av programmet har även innefattat ett **tolkningsseminarium** 2022-05-23 där ett urval av observationer, reflektioner och preliminära slutsatser presenterades för representanter för programkommitté och finansierande myndigheter. Presentationen syftade också till att stimulera till diskussion kring observationerna och utvärderarnas preliminära tolkningar av dem.

1.3 Genomförande

Utvärderingen genomfördes under perioden november 2021-september 2022 av projektledare Mikaela Almerud och Maria Ricksten. Ett för samtliga sju utvärderingar gemensamt centralt team leddes av Göran Melin och Josefine Olsson, där Sebastian Berggren Eriksson, Love Edander Arvefjord, Nils Karlsson och Kristoffer Ljunggren även deltog. Det centrala teamet har bland annat genomfört webbenkäter och kvantitativa analyser samt tillhandahållit riktlinjer och verktyg för momenten beskrivna i föregående avsnitt. Tomas Åström har bistått med kvalitetssäkring. Dessutom har myndigheterna och programkommitté tillhandahållit underlag och ställt upp på intervjuer.

1.4 Rapportens disposition

Efter detta kapitel följer en beskrivning av programmets bakgrund i **kapitel 2**. **Kapitel 3** redogör för programmets bidrag till de nationella forskningsprogrammets övergripande mål⁴, och **kapitel 4** beskriver programmets additionalitet och måluppfyllelse. Det avslutande **kapitel 5** sammanfattar vad utvärderingen har kommit fram till i relation till programmets syfte och mål. I kapitlet lämnas också rekommendationer till programmet. Intervjupersonerna och deltagarna i presentationerna finns sammanställda i **Bilaga A**. **Bilaga B** beskriver kort genomförandet av webbenkäterna och återger frågorna. **Bilaga C** redovisar sakkexperternas bedömning och **Bilaga D** en lista på förkortningar. **Bilaga E** beskriver data i Swecris.

⁴ Regeringen, Uppdrag att inrätta nationella forskningsprogram, U2017/02404/F.

2 Mål och implementering

Detta kapitel inleds med en beskrivning av det Nationella forskningsprogrammet om Arbetslivsforskning (NFP Arbetsliv) ämnesområde. Därefter redogörs för dess målsättningar och slutligen för programmets implementering. Kapitlet bygger främst på dokumentstudier och andra underlag från myndigheterna men även på intervjuer och registeranalyser.

2.1 Ämnesområde

Arbetslivets utveckling är av stor betydelse för samhällsutvecklingen i stort och utgör grunden för välfärd, hälsa och hållbar tillväxt. Som forskningsfält karaktäriseras arbetslivsforskning av en stor spännvidd. Relevanta ämnesområden återfinns inom tekniska discipliner, medicinsk vetenskap, samhällsvetenskap och humaniora. När Forte definierar arbetslivsforskningen delar de in den i tre huvudområden: arbetsmiljö, arbetsorganisation och arbetsmarknad.

Forskningsområdet arbetsmiljö omfattar frågeställningar som kopplar till olika typer av riskfaktorer på arbetsplatser. Det kan exempelvis röra sig om arbetsplatser där arbetsmiljön präglas av fysiska, kemiska eller biologiska riskfaktorer. Detta forskningsområde täcker även in den psykosociala arbetsmiljön, i vilken forskningsfrågeställningar om stressrelaterade sjukdomar, arbetsförmåga, sjukfrånvaro, sjuknärvaro och arbetsgivarens rehabiliteringsansvar ingår.

Forskningsområdet arbetsorganisation innefattar maktrelationer på arbetsplatser, såsom maktförhållanden mellan anställda i förhållande till faktorer som kön, ålder, genus och etnicitet. Området täcker även frågeställningar kring olika former av ledarskap och anställningsformer. Enligt Forte ingår även arbetslöshet och anställningstrygghet samt frågor av mer strukturell karaktär som exempelvis inverkan av globalisering och digitalisering här.

Forskningsområdet arbetsmarknad innefattar arbetsmarknadens reglering och funktionssätt, men även roller och förhållanden och arbetsmarknadens parter påverkan på arbetsrättsliga frågeställningar. Området täcker även in individers in- och utträde på arbetsmarknaden, inklusive matchning mellan utbildning och arbete, arbetslöshet och individens arbetsförmåga. Lönebildning, löneskillnader och utveckling av kvalifikationskrav är andra aspekter som omfattas, liksom socialt utanförskap och segregering i arbetslivet samt metoder för att bryta dessa fenomen.

2.2 Målsättning och utveckling

2.2.1 Bakgrund

I forskningspropositionen 2016 beskriver regeringen att ett välfungerande och hållbart arbetsliv är grunden för en stark samhällsekonomi och att det behövs en bred satsning för att stärka alla aspekter av arbetslivsforskningen för att svara mot de omfattande utmaningarna inom arbetslivet⁵. 2017 gav regeringen Forte i uppdrag att inrätta och driva ett nationellt forskningsprogram om arbetslivsforskning⁶. Budgeten för programmet var 30 miljoner kronor för år 2017, 40 miljoner kronor för år 2018 och 60 miljoner kronor per år för 2019 och 2020. I och med forskningspropositionen 2021 tillskötts ytterligare medel till programmet vilket innebar att budgeten för 2021 och 2022 ökade till 80 miljoner kronor per år för att därefter öka till 100 miljoner kronor per år fram till 2027 när programmet avslutas.⁷

⁶ Uppdrag att inrätta och driva ett nationellt forskningsprogram om arbetslivsforskning, S2017/0355/SAM

⁷ Forte, Strategisk forskningsagenda för det Nationella forskningsprogrammet om Arbetslivsforskning, 2019.

Av regeringsuppdraget framgår att forskningen som finansieras inom programmet ska vara av hög kvalitet och relevans, gärna vara tvärvetenskaplig och ska bidra till förnyelse, ökad samordning och internationalisering. Programmets forskning ska vidare beakta följande utmaningar:

- Att förebygga den arbetsrelaterade ohälsan och minska risken för att arbetstagare skadas och slits ut
- Arbetsmiljöns hälsoeffekter, samhällsekonomiska och företagsekonomiska effekter av god arbetsmiljö
- Arbetets organisering, anställningsformer, relationen mellan parterna och effekter på hur arbetet bedrivs och medarbetares hälsa och välbefinnande
- Ett hälsosamt och hållbart arbetsliv som främjar etablering, integration och att äldre vill arbeta längre
- Uppkomst och omfattning av diskriminering i arbetslivet utifrån flera diskrimineringsgrunder.
- Strukturomvandlingar, digitaliseringens och automatiseringens effekter och förändrade krav på kompetensförsörjning

2.2.2 Strategisk forskningsagenda och programlogik

Programmets tar sin utgångspunkt i en strategisk forskningsagenda som beskriver programmets syfte och mål, prioriterade forskningsområden, insatsformer och villkor för programmets utlysningar samt andra aktiviteter som är relevanta för att nå målpuppfyllelse.

Agendan har tagits fram genom en bred samordnings- och förankringsprocess mellan forskare, myndigheter, lärosäten och arbetsmarknadens parter, vilka tidigt i processen uppmuntrades att komma in med synpunkter på såväl inriktning som utformning av programmet samt prioriterade forskningsbehov. Framtagandet av agendan föregicks av flertalet diskussioner, dialogmöten och workshops, en process som ledde till att programmet är väl förankrat bland relevanta aktörer.

Inför arbetet med att ta fram den strategiska forskningsagendan fanns ett stort behov av att identifiera och prioritera kunskapsluckor kopplat till arbetslivsforskningen liksom att få en bild över vilka aktörer som var aktiva inom området och inom vilka teman och inriktningar. Detta för att programmet skulle kunna prioritera att finansiera forskning där det finns omfattande behov av kunskap men där den pågående forskningen var blygsam och intresset från forskarsamhället relativt lågt. En forskare vid Luleå tekniska universitet (LTU) fick därför i uppdrag att kartlägga befintliga kunskapsöversikter och rapporter med ett övergripande nationellt eller internationellt perspektiv inom arbetslivsområdet och som publicerats mellan åren 2013 och 2017⁸, vilket resulterade i ett för utformningen av agendan värdefullt kunskapsunderlag.

Den strategiska forskningsagendan blev klar 2019 och har sedan dess utgjort ett verktyg för styrning av programmet. Under 2022 har den uppdaterats med en beskrivning av omvärldsförändringar och faktorer som har tillkommit och som påverkar eller kan komma att påverka forskningsområdet.

⁸ Ibid.

Av forskningsagendan framgår att programmet förutom att främja tvärvetenskap, förnyelse, ökad samordning och internationalisering samt spridning och nyttiggörande av forskning liksom fungera som plattform för pågående forskning, ska bidra till att uppfylla tre programspecifika mål. Dessa är:

- Att genom högkvalitativ och samhällsrelevant forskning öka kunskapen om identifierade utmaningar och deras lösningar inom arbetslivsområdet.
- Att forskningens resultat och den kunskap som finns används och kommer arbetslivet till nytta.
- Att öka samordningen mellan forskningsfinansiärer, forskningsutförare och andra samhällsaktörer inom arbetslivsområdet genom aktiv och strategisk koordinering.

Målen ligger väl i linje med Fortes vision att genom forskning av högsta vetenskapliga kvalitet bidra till en kunskapsbildning som ger förutsättningar för en hållbar samhällsutveckling för att nå ett inkluderande och hållbart arbetsliv.

I den process som föregick utformningen av agendan identifierades ett antal utmaningar inom arbetslivet där forskningen behöver stärkas. Den forskning som finansieras inom programmet ska bidra till att möta dessa utmaningar på ett framgångsrikt sätt. Utmaningarna utgör därmed en form av ramverk för programmet.

De identifierade utmaningarna är⁹:

- **Utmaning 1: att skapa ett hållbart och inkluderande arbetsliv.**
 - Anpassa arbetslivet till de demografiska förändringarna och skapa förutsättningar för hållbart arbetskraftsdeltagande.
 - Öka inkluderingen av underrepresenterade grupper i arbetslivet.
 - Säkerställa en välfungerande arbetsmarknad vid strukturomvandlingar.
 - Utveckla välfärdssystemet för att stödja ett hållbart arbetsliv.
- **Utmaning 2: att främja goda arbetsförhållanden.**
 - Förbättra förutsättningar och villkor för att organisera och utföra arbete för olika anställnings- och arbetsformer.
 - Utveckla organisation och ledarskap i syfte att förbättra arbetsvillkor och effektivitet.
 - Utveckla och anpassa den digitala tekniken för ett effektivt och flexibelt arbetsliv anpassat till människors villkor och behov.
- **Utmaning 3: att åstadkomma ett hälsofrämjande arbetsliv.**
 - Skapa förutsättningar för att kunna arbeta under hela yrkeskarriären.
 - Minska förekomsten av hot, våld och trakasserier i arbetslivet.
 - Minska skadlig fysisk belastning och hälsovådlig kemisk exponering i arbetsmiljön.
 - Minska de psykosociala riskerna i arbetsmiljön.
 - Säkra en effektiv implementering av kunskap om arbetsmiljö.

⁹ Forte, Strategisk forskningsagenda för det Nationella forskningsprogrammet om Arbetslivsforskning, 2019.

2.3 Implementering

2.3.1 Organisation och styrning

I enlighet med regeringsuppdraget har NFP Arbetsliv en programkommitté som består av representanter från Forte, Formas, VR, Vinnova och AFA Försäkring. Programkommittén bistår med utformning, genomförande och regelbunden uppdatering av den strategiska forskningsagendan och har en viktig uppgift i överhörning och samordning mellan för området relevanta finansiärer.

Programmet har en referensgrupp i vilken forskare och representanter från arbetsmarknadens parter, ESF-rådet, Arbetsmiljöverket samt Myndigheten för arbetsmiljökunskap (MYNAK) ingår. Syftet med denna är att kvalitetssäkra och förankra arbetet.

För att säkerställa myndighetsövergripande samordning bildades i samband med inrättandet av de nationella forskningsprogrammen en huvudsekreterargrupp. Denna bestod av huvudsekreterarna från Forte, Formas och VR och hade i uppdrag att följa den övergripande utvecklingen av de nationella forskningsprogrammen, informera om och dela övergripande erfarenheter av arbetet med programmen och identifiera möjligheter till gemensam utformning av relevanta aspekter och element av programmen. Huvudsekreterargruppen utgjorde initialt en viktig plattform för erfarenhetsutbyte och koordinering men avvecklades efter en tid. Denna ersattes sedan av en grupp bestående av avdelningschefer på de tre myndigheterna, med samma uppdrag som huvudsekreterargruppen.

Forte har en styrgrupp för myndighetens uppdrag när det gäller större forskningsinsatser, främst de nationella forskningsprogrammen NFP Tillämpad välfärdsforskning, NFP Arbetsliv och det Nationella forskningsprogrammet för forskning om psykisk hälsa samt insatser på forskning om prevention och folkhälsa och forskning inom äldreområdet.

2.3.2 Insatser och aktiviteter

NFP Arbetsliv finansierar forskning genom ett antal olika bidragsformer:

- **Projektbidrag** syftar till att stödja uppbyggnaden inom områden där kapaciteten bedöms som lägre och för att diversifiera och sprida möjligheterna till forskning till olika lärosäten och forskare. Projektbidragen är två- till treåriga och kan sökas av enskilda forskare eller mindre forskargrupper.
- **Programbidrag** ska möjliggöra för forskargrupper att ta upp nya frågeställningar och bearbeta dem under en längre tid. Vanligen delas programbidragen ut för sex år. Syftet med programbidragen är att i ett längre perspektiv bygga upp och förstärka forskarmiljöer inom de för programmet prioriterade forskningsområdena.
- **Postdok-bidrag** riktar sig till forskare i början av sina karriärer. Bidragen ska ge forskare som nyligen avlagt sin doktorsexamen möjlighet att fortsätta sin forskarkarriär. Bidraget kan sökas upp till två år efter disputation, delas ut för två år och ska täcka forskarens egen heltidslön.
- **Medel för forskningsöversikter** syftar till att analysera och sammanställa resultat av det befintliga kunskapsläget och identifiera kunskapsluckor inom arbetslivsforskning kopplat till de tre utpekade samhällsutmaningarna.
- **Medel för forskningsutveckling** syftar till att ge enskilda forskare möjlighet att syntetisera och färdigställa sin tidigare forskning samt hitta möjligheter att knyta den till forskning inom och utanför det egna forskningsfältet.
- **Nätverksbidrag** syftar till att underlätta för forskare från olika discipliner och olika delar av landet att samverka inom programmets prioriterade områden. Nätverksbidraget delas oftast ut för ett till två år och för maximalt tre år.

Därutöver genomför programmet workshops, seminarier och olika nätverksaktiviteter. Dessa kan ha olika målgrupper och innehåll men syftar ofta till spridning av forskningsresultat eller att forskargrupper med liknande projekt ges möjlighet att träffas.

Under åren 2016–2021 har programmet genomfört fem utlysningar som har resulterat i 87 beviljade ansökningar om totalt 433 miljoner kronor, se Tabell 1. I sammanhanget bör det påpekas att utlysningen Programbidrag inom strategiska forskningsområden som gjordes 2016 var en programutlysning via Fortes reguljära verksamhet där en inriktning var arbetsliv. Utlysningen var alltså inte utformad för att svara mot de utmaningar som beskrevs i programmets forskningsagenda men två av de programbidrag som beviljades inom ramen för denna visade sig passa väl in i NFP Arbetslivs profil och lyftes därför in i detta.

Fram till år 2021 har programmet finansierat:

- 19 programbidrag.
- 43 projektbidrag.
- 8 postdok-bidrag.
- 8 bidrag för forskningsöversikter.
- 5 bidrag för forskningsutveckling.
- 4 nätverksbidrag.

Beviljade ansökningar för projekt kommer oavsett bidragsform fortsättningsvis refereras till som projekt.

Tabell 1. Utlysningar 2016–2021 och beviljade ansökningar och offentlig finansiering.

Utlysning	År	Beviljade ansökningar	Offentlig finansiering (mnkr)
Programbidrag inom strategiska forskningsområden 2016	2016	2	36
Arbetsliv 2017	2017	21	61
Arbetslivets utmaningar 2019	2019	31	141
Synteser av arbetslivsforskning 2020	2020	13	10
Arbetslivets utmaningar 2021	2021	10	173
Grön omställning och arbetsliv 2021	2021	10	23

Källa: Vår analys av data från Forte.

Programmets första egna utlysning öppnade 2017. Denna syftade till att bidra till fördjupad kunskap för att uppnå ett hälsosamt och hållbart arbetsliv. Eftersom Regeringen hade avsatt medel för NFP Arbetsliv redan från 2017 gjordes denna utlysning innan den strategiska forskningsagendan hade färdigställts, men motsvarade identifierade utmaningar. Det var en bred utlysning som inkluderade bland annat kunskap om olika sätt att organisera arbete och om hur arbetsmarknaden fungerar. Inom ramen för utlysningens temaområde efterfrågades även ansökningar som berörde frågeställningar kopplade till ungas inträde på arbetsmarknaden och forskningsbaserad kunskap om samhällets strukturomvandlingar. Totalt utlystes projektmedel och postdok-bidrag om 61 miljoner kronor under tre år (2017–2019).¹⁰

¹⁰ Forte, Arbetslivsforskning 2017, 2017.

Den andra utlysningen av forskningsmedel öppnade i december 2018 och stängdes 2019. I denna utlysning kunde forskare söka programbidrag, projektbidrag eller nätverksbidrag. Ansökningarna inom denna utlysning skulle specifikt vara inriktade på samhällsutmaningar som berör ökad inkludering av underrepresenterade grupper i arbetslivet, minska förekomsten av hot, våld och trakasserier i arbetslivet, anpassa arbetslivet för demografiska förändringar samt förbättrade förutsättningar och villkor för att organisera och utföra arbete för olika anställnings- och arbetsformer. Totalt beviljades 140,7 miljoner kronor för åren 2019–2024.¹¹

Utöver de forskningsmedel som fördelats genom dessa utlysningar har programmet även beviljat medel för forskningsöversikter och -utveckling. Medel för dessa lystes ut i utlysningen Synteser av arbetslivsforskning 2020.¹²

Under 2021 öppnade programmet två utlysningar. Den första, Arbetslivets utmaningar, syftade till att säkerställa en välfungerande arbetsmarknad vid strukturomvandlingar, öka inkluderingen av underrepresenterade grupper i arbetslivet, minska förekomsten av hot, våld och trakasserier i arbetslivet samt stärka förutsättningarna för att kunna arbeta under hela yrkeslivet. Inom ramen för denna utlysning beviljades totalt 173 miljoner kronor. Den andra, Grön omställning och arbetsliv, var en med Formas gemensam satsning som syftar till att stärka kunskapsläget om arbetslivets behov av utbildning, kompetensförsörjning och omställning för att övergå till ett fossilfritt välfärdssamhälle.¹³ Inom ramen för denna utlysning beviljades 23 miljoner kronor.

Figur 1 visar utvecklingen i beviljandegraden (andel beviljade ansökningar i relation till söktryck) för män respektive kvinnor i de utlysningar som genomförts 2016–2021. Beviljandegraden för 2016 är missvisande då det handlar om de två programbidrag som beviljades finansiering inom utlysningen Programbidrag inom strategiska forskningsområden 2016 och som lyftes in i programmet när det etablerades 2017.

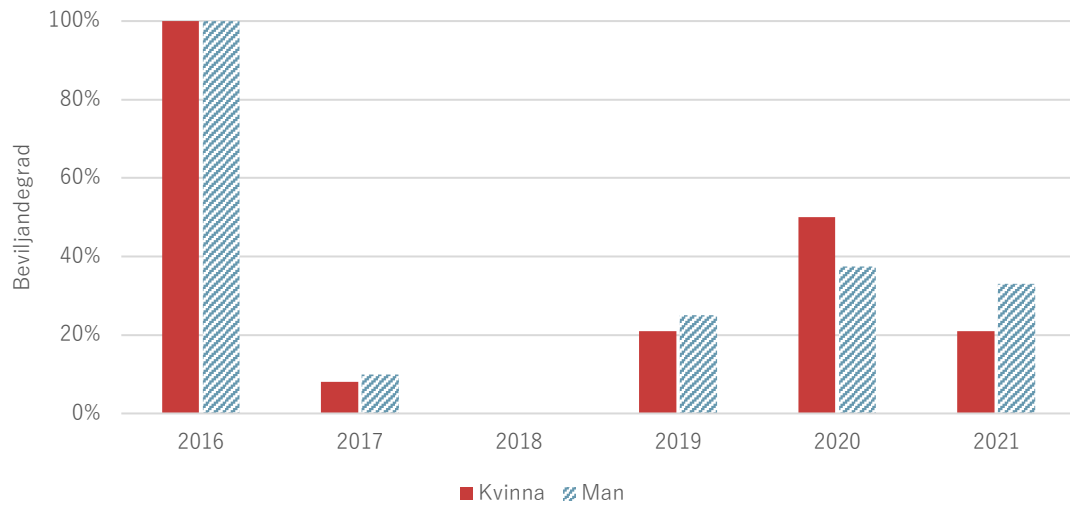
NFP Arbetsliv hade sin lägsta beviljandegrad sett till både män och kvinnor 2017 vilket kan förklaras av en väldigt bred utlysning med många sökande. Bortsett från 2020 och 2021 har könsfördelningen varit relativt jämn.

¹¹ Forte, Arbetslivets utmaningar 2019, 2018.

¹² Forte, Synteser av arbetslivsforskning 2020, 2020.

¹³ Bjerkesjö, M. et al., Grön omställning och arbetsliv – Kunskapsläge och fortsatta forskningsbehov, 2021.

Figur 1. Beviljandegrad per år för ansökningar i utlysningar 2016–2021.

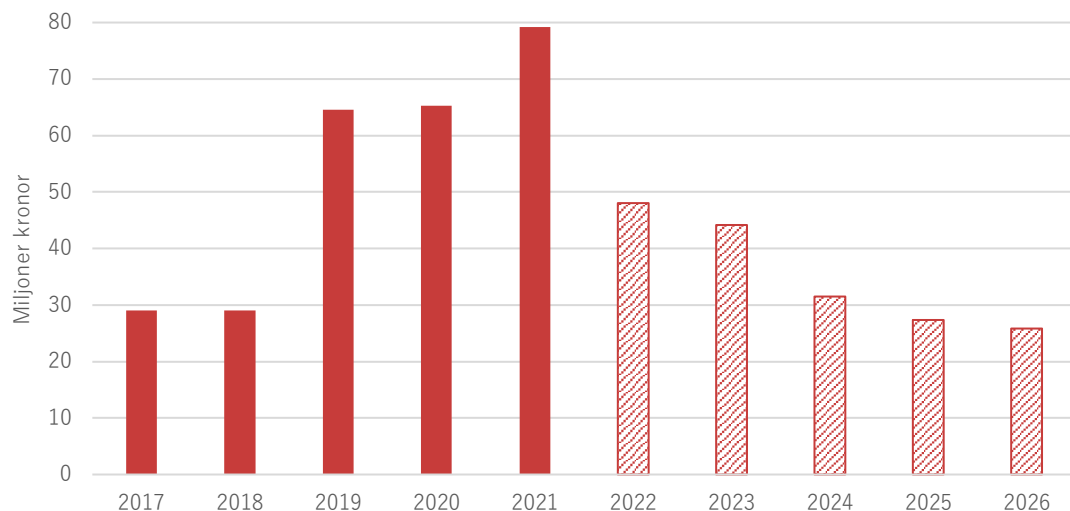
Källa: Vår analys av data från Forte.

Programmet gör löpande uppföljningar och analyser av inkomna och beviljade ansökningar, skillnader mellan bidragsformer, beviljandegrad utifrån kön och fördelning av ansökningar mellan de identifierade utmaningarna.

2.3.3 Programmens finansiering

Finansieringsanalysen visar att programmet till och med 2021 har beviljat 444 miljoner kronor i stöd för perioden 2017–2026, se Figur 2. De streckade staplarna i figuren visar det planerade utfallet under 2022–2026 för redan beviljade fleråriga projekt. För 2022 och därefter tillkommer ytterligare finansiering från kommande utlysningar. De streckade staplarna ska således inte tolkas som att programmets finansiering kommer att utvecklas så.

Figur 2. Offentlig finansiering per år till projekt från utlysningar 2017–2026.

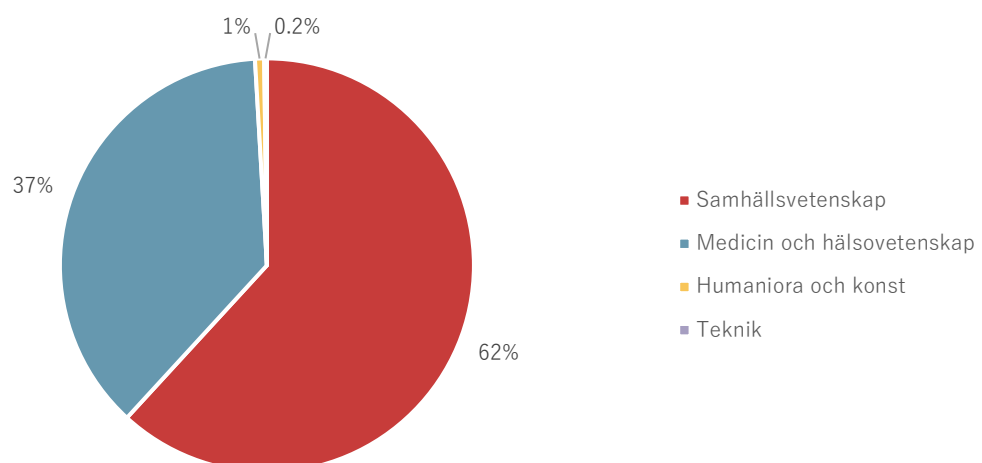
Källa: Vår analys av data från Forte.

Programmets, till och med 2021, största enskilda utlysning (173 miljoner kronor), Arbetstlivets utmaningar, utlystes 2021 och avsåg sexåriga programbidrag. Denna bidragsform har utgjort en övervägande andel av programmets totala finansiering. Programmet har totalt beviljat 258 miljoner kronor i programbidrag, vilket utgör 60 procent av den totala finansieringen. Stödet för projektbidrag har uppgått till 148 miljoner vilket motsvarar 33 procent av den beviljade finansieringen.

De största bidragsmottagarna i NFP Arbetstliv är universitet och högskolor (UoH) som tillsammans har erhållit 405 miljoner kronor. Det motsvarar 91 procent av programmets finansiering. Sett till de individuella medelsförvaltarna har Karolinska institutet (KI) med 79 miljoner kronor fått mest finansiering. Uppsala universitet (UU) har erhållit 69 miljoner kronor och Stockholms universitet (SU) 50 miljoner kronor. Företagens andel av finansieringen utgör 6,3 procent av den totala finansieringen.¹⁴ Motsvarande andel för offentliga organisationer (där enbart Region Örebro län ingår) är 3,6 procent.

Figur 3 visar programmets finansiering fördelat på forskningsämnesområden. Drygt 62 procent av finansieringen har gått till samhällsvetenskapliga projekt och knappt 40 procent till projekt inom medicin och hälsovetenskap. En mindre andel har gått till humanistiska och tekniska projekt. Det är värt att nämna att forskarna har kunnat specificera upp till tre forskningsämnesområden för varje projekt.

Figur 3. Fördelning av offentlig finansiering på forskningsämnesområden för projekt från utlysningar 2017–2021.

Källa: Vår analys av data från Forte.

Enligt enkätrespondenterna bidrar projekten till de globala hållbarhetsmålen om anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt (28 procent), minskad ojämlikhet (22 procent), god hälsa och välbefinnande (20 procent) och jämställdhet (13 procent).¹⁵

¹⁴ Notera att organisationerna har klassificerats utifrån organisationsnummer. Det är enbart ett företag utifrån denna definition som har mottagit medel, vilket är IVL Svenska Miljöinstitutet AB.

¹⁵ 2019 infördes en möjlighet för projekten att i ansökningsformulären redogöra för vilket eller vilka av de globala hållbarhetsmålen de bidrar till. Denna data har inte tagits hänsyn till i utvärderingen som i stället utgår från enkätresultaten.

3 Programmets bidrag

Detta kapitel är indelat i avsnitt som fokuserar på förnyelse och nytänkande, samverkan, nyttiggörande, jämställdhet, och effektivitet. Redovisningarna bygger på enkät, registeranalyser, intervjuer, dokumentstudier och saksakernas bedömning.

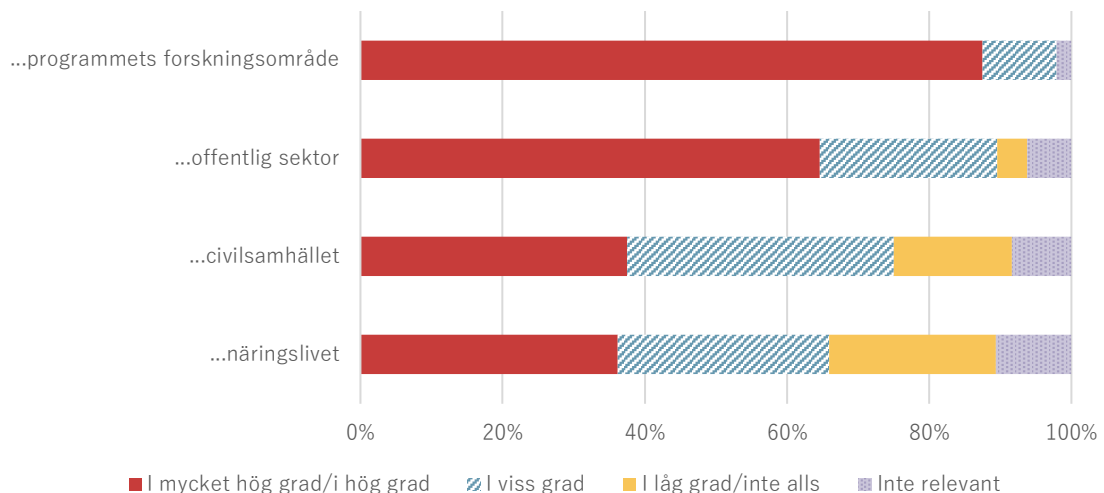
3.1 Förnyelse, nytänkande och kunskapsuppbyggnad

Föreliggande avsnitt redogör för programmets bidrag till förnyelse och nytänkande liksom till kunskapsuppbyggnad på program- och samhällsnivå, Programmets bidrag till, och potential att bidra till förnyelse och nytänkande samt kunskapsuppbyggnad bedöms utifrån programmets ambitioner i den strategiska forskningsagendan samt genomförda insatser och aktiviteter.

3.1.1 Förnyelse och nytänkande

Figur 4 visar projektledarnas bedömning av i vilken utsträckning de uppfattar att deras projekt bidrar till förnyelse och nytänkande inom olika sektorer. Nästan nio av tio projektledare uppger att deras projekt i mycket hög grad bidrar till förnyelse och nytänkande inom programmets forskningsområde och nära två tredjedelar uppger att de bidrar inom offentlig sektor. Bidragen till förnyelse och nytänkande i näringsliv och civilsamhälle bedöms vara lägre, men likväl betydelsefulla.

Figur 4. I vilken utsträckning bidrar projektet till förnyelse och nytänkande inom... n=48.

Källa: Webbenkät

Sakexperterna konstaterar att endast hälften av de projektansökningar de har bedömt behandlar frågeställningar som inte tidigare studerats i någon omfattande utsträckning och menar att den andelen kunde vara något högre. Samtidigt poängterar de att nytänkande och förnyelse kan åstadkommas även inom mer traditionella frågeställningar, till exempel genom att tillämpa nya metoder eller att undersöka andra slags arbetsplatser. De reflekterar även över att förnyelse och nytänkande är nära kopplat till risktagande, till exempel genom att satsa på yngre forskare, nya metoder eller nya data, något som de inte uppfattar att programmet uppmuntrar till i någon högre grad.

I sammanhanget nämner sakexperterna att de uppfattar att programmet tenderar att involvera redan etablerade forskare och menar att programmet bör se över om det kan utforma utlysningar och bedömningsprocesser så att de dels når ännu fler unga forskare, dels skapar ännu tydligare förutsättningar för risktagande. Sakexperternas bild delas inte av Forte som framhåller att det vid utformningen av den strategiska agendan framgick att yngre forskare står sig väl i konkurrensen om vanliga projektbidrag, något som lett till att

myndigheten har valt att ta bort bidragsformen juniorforskarbidrag i den årliga öppna utlysningen.

I intervjuerna framhålls att programmet har ambition att verka för förnyelse och nytänkande. Programmets utlysning om den gröna omställningens inverkan på arbetslivet som görs tillsammans med Forte anges som ett exempel som manifesterar detta.

Utlysning: Grön omställning och arbetsliv 2021

Den gröna omställningen förväntas ha en stor inverkan på arbetslivet. Förändrade kompetensbehov leder till att nya yrken uppstår och andra försvinner. Även arbetsinnehåll, arbetssätt och arbetsmiljö kommer i många fall att förändras. Det finns därmed ett behov av mer kunskap om hur dessa förändringar kommer att se ut, liksom vilka och hur många arbetstillfällen som påverkas. Mot denna bakgrund utlyser Formas och Forte under 2021–2023 gemensamt forskningsmedel för att öka kunskapen om den gröna omställningens inverkan på arbetslivet. Totalt har 60 miljoner kronor avsatts i forskningsmedel. Utlysningen bygger på ett antal gemensamt identifierade kunskapsluckor och forskningsbehov inom området. Dessa innefattar bland annat kunskapsluckor vad gäller nya gröna affärsmodeller och organisationsformer och hur de bidrar till både miljö- och klimatnytta, samt ett arbetsliv som främjar lärande. Utlysningen bidrar till förnyelse och nytänkande inom arbetslivsområdet eftersom det i nuläget finns få vetenskapliga sammanställningar och forskning som kombinerar perspektiven klimat, innovation och arbetsliv. Sådan forskning behövs för att samhället ska kunna arbeta proaktivt med utbildning och omställning för att sänka utsläppen av koldioxid, och för att framtidens arbetsliv ska vara hälsosamt och inkluderande.

Sammanfattningsvis kan utvärderingen konstatera att programmet har såväl ambition som goda förutsättningar för att bidra till förnyelse och nytänkande, och att så också sker i viss grad, särskilt inom programmets forskningsområde. För att öka programmets bidrag till förnyelse och nytänkande kan detta urvalskriterium göras ännu tydligare i bedömningsprocessen.

3.1.2 Kunskapsuppbyggnad

Av intervjuerna framgår att programmet gjorde en omfattande kartläggning av kunskapsluckor och -behov inom arbetslivsforskningen när det startade och att programmet, genom bland annat omvärldsanalyser och internationella utblickar, har etablerade processer för att fortlöpande inventera nytillkomna forskningsbehov.

Programmets bidrag till kunskapsuppbyggnad är tydlig på projektnivå. Enkätanalysen visar att nästan alla projektledare som svarat på enkäten anser att deras projekt i hög eller mycket hög grad adresserar kunskapsluckor och/eller kunskapsbehov (96 procent). Den offentliga byråkratins utveckling och sammansättning, civilsamhällets roll på den svenska arbetsmarknaden, förändringar i arbetsmiljö och effekterna på människors hälsa, samt invandras arbetsmarknadsintegration är exempel på områden med kunskapsbehov och som nämns i enkätens fritextsvar.

Sakexperterna nämner att projektportföljens sammansättning är splittrad över ämnen, fokus och typ av arbetsplats som studeras och menar att det kan leda till svårigheter att syntetisera det innehållsmässiga för programmet som helhet, vilket i sin tur kan leda till att kunskapsuppbyggnad på samhällsnivå blir mindre omfattande än vad den skulle kunna vara.

Sakexperterna poängterar också att programmet har en viktig funktion som brygga mellan projekt och i att föra samman för varandra relevanta forskningsmiljöer. Den överblick som programmet har över programportföljen skapar goda fortsättningar för att identifiera potentiella synergier mellan projekten och visa hur de tillsammans kan bidra till att lösa stora utmaningar.

Sammantaget konstaterar utvärderingen att programmet bidrar till kunskapsuppbyggnad inom forskningsområdet, främst på projektnivå. Kopplingen mellan identifierade kunskapsbehov och den forskning som bedrivs inom programmet är tydlig. Ett mer holistiskt perspektiv där programmet i ännu högre grad än idag samordnar projekt med potentiella synergier skulle sannolikt främja en ökad kunskapsuppbyggnad på samhällsnivå.

3.2 Samverkan

I detta avsnitt redogörs för i vilken utsträckning programmets genomförda insatser och aktiviteter är ändamålsenligt utformade för att bidra till tvär- och/eller mångvetenskaplig samverkan¹⁶ samt i vilken utsträckning genomförda insatser och aktiviteter har bidragit till detta.

3.2.1 Tvär- och mångvetenskaplig samverkan

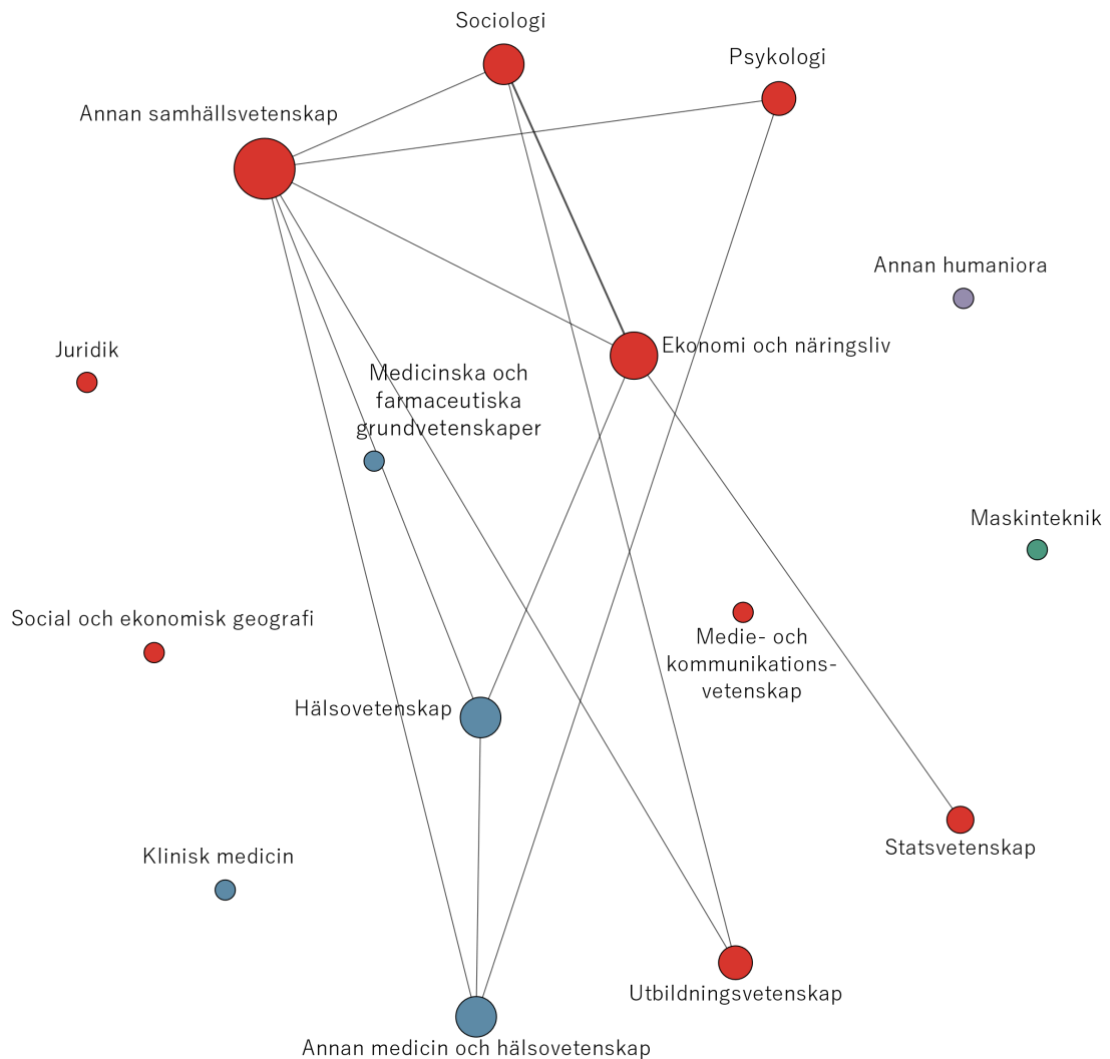
Figur 5 visar tvär- och/eller mångvetenskaplighet¹⁷ i programmets samtliga projekt. Noderna är färgkodade på forskningsämnesområde och linjerna visar "samarbeten" mellan dessa noder. En linjes tjocklek är proportionerlig mot antalet samarbeten och en nods storlek är proportionerlig mot antalet projekt inom forskningsämnesgruppen. Ett samarbete mellan två noder innebär i detta fall att en forskare i sin ansökan har angett att projektet är relevant för åtminstone två olika forskningsämnesgrupper.

Analysen visar att projektens tvär- och/eller mångvetenskaplighet främst spänner över samhällsvetenskapliga forskningsämnesgrupper såsom ekonomi och näringsliv, sociologi, annan samhällsvetenskap samt forskningsämnesgrupper inom medicin och hälsovetenskap såsom medicinska och farmaceutiska grundvetenskaper, hälsovetenskap samt annan medicin och hälsovetenskap. Förutom dessa är några projekt monodisciplinära, det vill säga att de bara involverar ett forskningsämne. Det gäller projekt inom klinisk medicin, annan humaniora, maskinteknik, juridik samt social och ekonomisk geografi. Dessa samverkansmönster svarar väl mot de i agendan beskrivna utmaningarna som programmet ska bidra till att möta.

¹⁶ Samverkan är relevant för NFP på olika sätt. Samverkan kan dels gälla den organisation som driver programmen, dels de aktiviteter och insatser som görs inom programmen. Samverkan kan förstås på olika sätt i olika kontexter, men en viktig faktor är graden av delaktighet. Samverkanstrappan är ett ofta använt verktyg för att beskriva olika typer av samverkan. I forsknings- och innovationssystemet, både nationellt och internationellt, har samverkan blivit ett alltmer centralt begrepp, men det är vanligt att explicita definitioner saknas. Det som då avses är samverkan mellan akademi och det omgivande samhället. Integrerad eller samskapande forskning (co-creation) är begrepp som vanligen används för samverkan där forskare och samhällsaktörer samverkar i hela forskningsprocessen.

¹⁷ Enligt NFP är mångvetenskaplig verksamhet ett samarbete mellan olika kunskapsområden kring ett gemensamt problemområde, men där respektive forskare stannar inom ramen för sitt eget område. När forskarna rör sig i gränsområdena mellan de olika ämnesområdena och gemensamt skapar ett nytt område där deltagarna bidrar till något nytt utöver sina ursprungliga discipliner blir verksamheten i stället tvärvetenskaplig. Det finns, jämfört med mångvetenskapen, en högre ambition när det gäller integrationen av olika discipliner. När graden av integration blir tillräckligt hög kan nya discipliner eller ämnen bildas.

Figur 5. Tvär- och/eller mångvetenskaplighet i projekt från utlysningar 2017–2021.

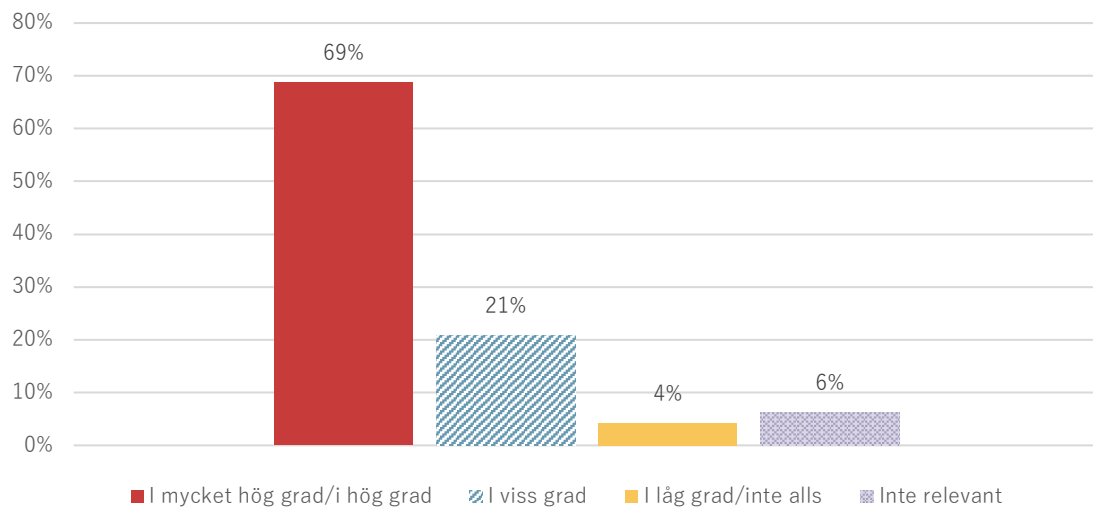

Källa: Vår analys av data från Forte.

Not: Blå noder=Medicin och hälsövetenskap, röda noder=Samhällsvetenskap, gröna noder=Teknik, och lila noder=Konst och humaniora.

I enkäten fick projektledarna svara på i vilken utsträckning tvärvetenskaplig samverkan sker inom ramen för deras projekt. Figur 6 visar att nära sju av tio respondenter anser att tvärvetenskaplig samverkan sker i hög eller mycket hög grad. Av enkätens fritextsvar framgår att sådan samverkan främst sker genom att forskare från olika discipliner deltar i projektet. Saker experterna konstaterar att tvärvetenskaplig samverkan sker i hög grad men menar att programmet skulle främjas av att stimulera sökande att i ännu högre grad inkludera ytterligare vetenskaper i sina projekt. I intervjuerna nämns utlysningarna Arbetslivets utmaningar och Grön omställning och arbetsliv, liksom nätverksträffar som viktiga insatser för att främja tvär- och mångvetenskaplighet. Sammanfattningsvis konstaterar utvärderingen att programmets insatser och aktiviteter bidrar till tvär- och mångvetenskaplig samverkan.

Figur 6. I vilken utsträckning sker tvärvetenskaplig samverkan inom ramen för projektet? n=46.

Källa: Webbenkät

Empirin har inte gjort det möjligt att särskilja mångvetenskaplig samverkan från tvärvetenskaplig samverkan. Resterande del av avsnittet hanterar därför dessa begrepp som ett där vi kan förutsätta att tvär- eller mångvetenskaplig samverkan har skett, eller både och.

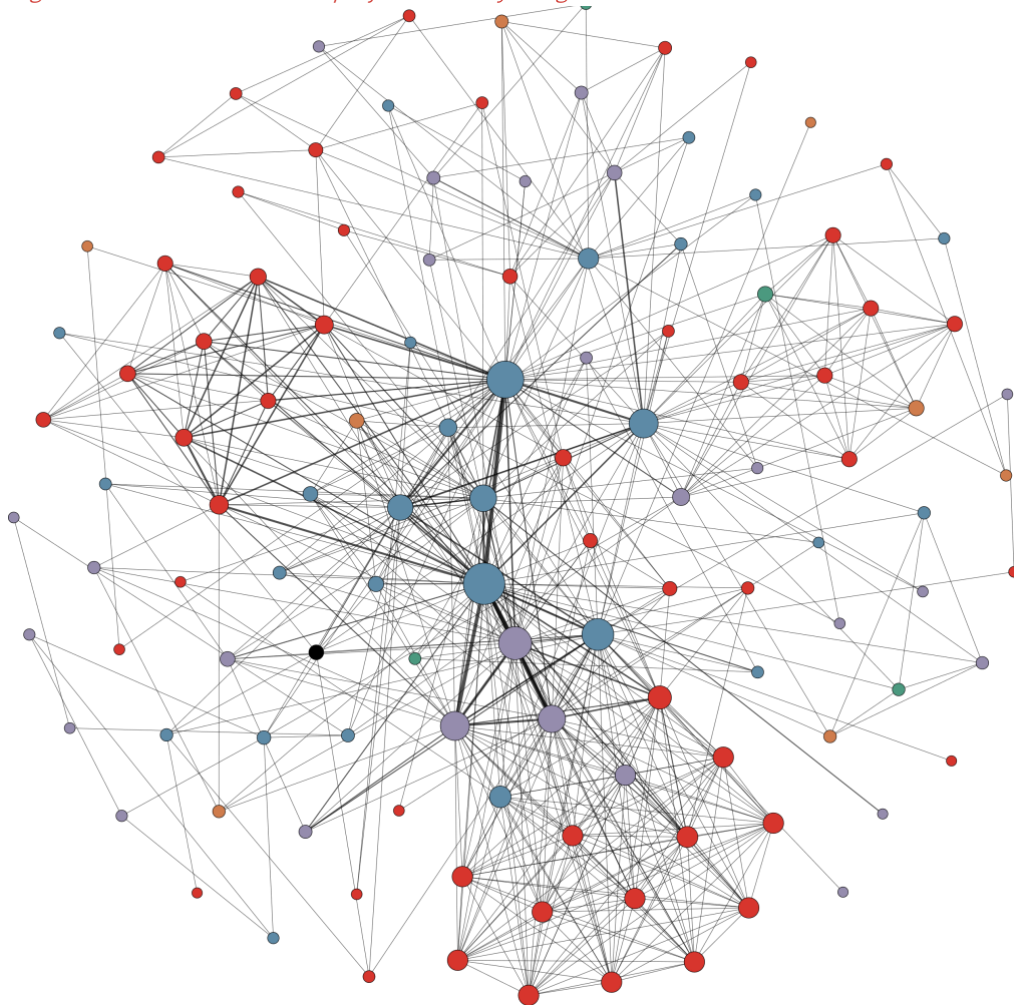
3.2.2 Tvärsektoriell samverkan

De nationella forskningsprogrammen ska även bidra till tvärsektoriell samverkan. Med tvärsektoriell samverkan avses samverkan mellan UoH och aktörer på olika nivåer inom både privat och offentlig sektor, civilsamhälle, praktiker och behovsanvändare.

Figur 7 visualiserar samarbetsmönster mellan olika organisationer i programmets projekt. Samarbetsmönstren bygger på projektledares och medverkande forskares samtliga anställningar vid ansökningstillfället. Notera att det bara är disputerade personer som omfattas av analysen i figuren. Eftersom det kan finnas även andra medverkande i projekten kan samarbetsmönstren därför vara något underskattade. Figuren gör tydligt att UoH (blå noder) är centrala i nätverket med många kopplingar till andra UoH, offentliga organisationer (lila noder), och utländska organisationer (röda noder). De utländska organisationerna består främst utav utländska UoH. Samarbetena med företag i programmets nätverk är enligt figuren få, vilket både intervjupersoner och sakexperterna lyfter fram som en svaghet hos programmet.

Sett till de UoH som visualiseras i Figur 7 har KI, SU och Lunds universitet (LU) flest samarbeten medan Region Stockholm har flest samarbeten av de offentliga organisationerna. Få statliga aktörer finns representerade. Den senare uppmärksammas även av sakexperterna som menar att offentlig sektor i programmet tycks vara begränsad till regioner och i något fall kommuner och att involveringen av statliga arbetsgivare kunde vara högre.

Figur 7. Samarbetsmönster i projekt från utlysningar 2017–2021.

Källa: Vår analys av data från Forte.

Not: Blå noder=UoH, lila noder=offentlig org., svarta noder=institut, gröna noder=företag, röda noder=utländsk org., och orange noder=andra.

Både intervjuempirin och SNA indikerar att det råder brist på deltagande av företag och statliga arbetsgivare. Enkätempirin visar dock att 56 respektive 58 procent av projekten har samverkat med svenska företag och/eller statliga myndigheter i viss grad eller mer. UoH är enligt enkätempirin den vanligaste samarbetspartnern (89 procent anger att samverkan har skett i viss grad eller mer) medan utländska UoH/institut är den näst vanligaste (74 procent). En tredjedel av enkätrespondenterna uppger att tvärssektoriell samverkan inte är relevant för deras projekt.

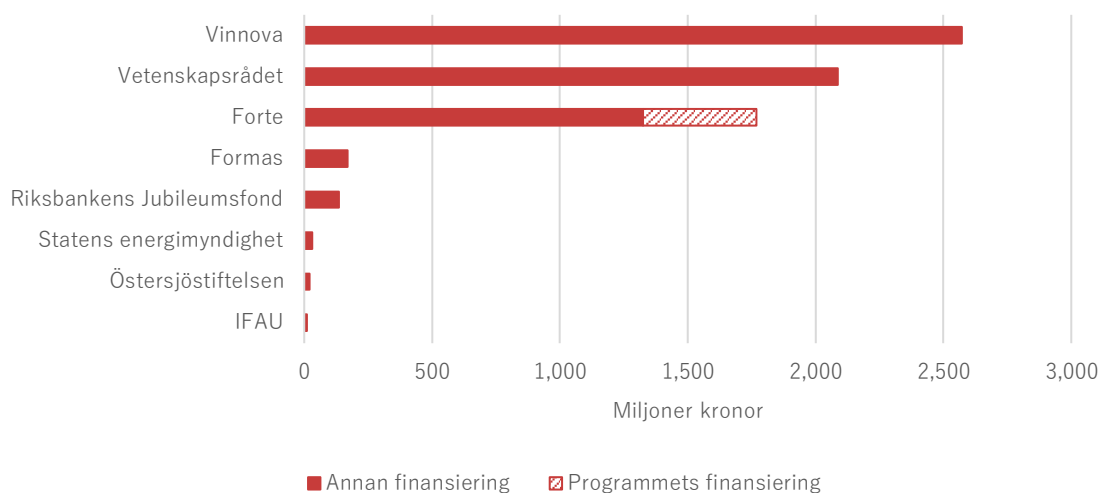
Sammanfattningsvis kan utvärderingen konstatera att programmet i relativt hög grad bidrar till tvärssektoriell samverkan. Empirin är inte entydig kring omfattningen av involvering av företag och statliga arbetsgivare i projekten men mycket tyder på att det finns arbetsgivare involverade i projekten som inte framgår av de underlag som omfattas av utvärderingen. Det kan finnas anledning för programmet att vidare analysera vilken typ av samverkan och med vem som sker i programmet för att göra detta tydligt.

3.2.3 Samordning och integration

Sakexperterna konstaterar att flera av projekten uppvisar internationella samarbeten eller gör forskning parallellt till internationella studier vilket, menar de, indikerar en hög grad av internationalisering. Det kan sannolikt, och alla fall delvis, ses som en effekt av att internationellt samarbete varit ett utlysningsskriterium. Den gemensamma utlysningen med andra forskningsfinansiärer i Norden och Litauen för forskning om framtidens arbetsliv nämns i intervjuerna som ett exempel på resultat av framgångsrik internationell samverkan.

Figur 8 visar programmets finansiering i relation till annan väsentlig finansiering från svenska forskningsfinansiärer inom programmets område 2017–2021. Av denna framgår att finansieringen genom programmet utgör en knapp femtedel av Vinnovas totala finansiering, och en knapp fjärdedel av VR:s finansiering på området liksom en dryg fjärdedel av Fortes övriga finansiering på området. Notera att de statliga forskningsfinansiärerna har skilda uppdrag varför de kan ha finansierat olika *typer* av projekt inom arbetslivsforskning. Till exempel är Vinnova en innovationsmyndighet medan Forte ska finansiera grundläggande och behovsstyrd forskning.

Figur 8. Svenska finansiärers finansiering av arbetslivsforskning 2017–2021.¹⁸

Källa: Vår analys av data från Swecris och Forte.

En analys av Fortes och andra svenska finansiärers finansiering av arbetslivsområdet visar att programmets finansiering tycks spela en viktig roll för Högskolan i Gävle och Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU). Båda organisationerna mottar totalt sett blygsamma summor men programmets finansiering utgör en mycket stor del av deras totala finansiering på området. För de större lärosätena utgör programmets finansiering 5–20 procent lärosätenas totala forskningsfinansiering inom arbetslivsområdet.

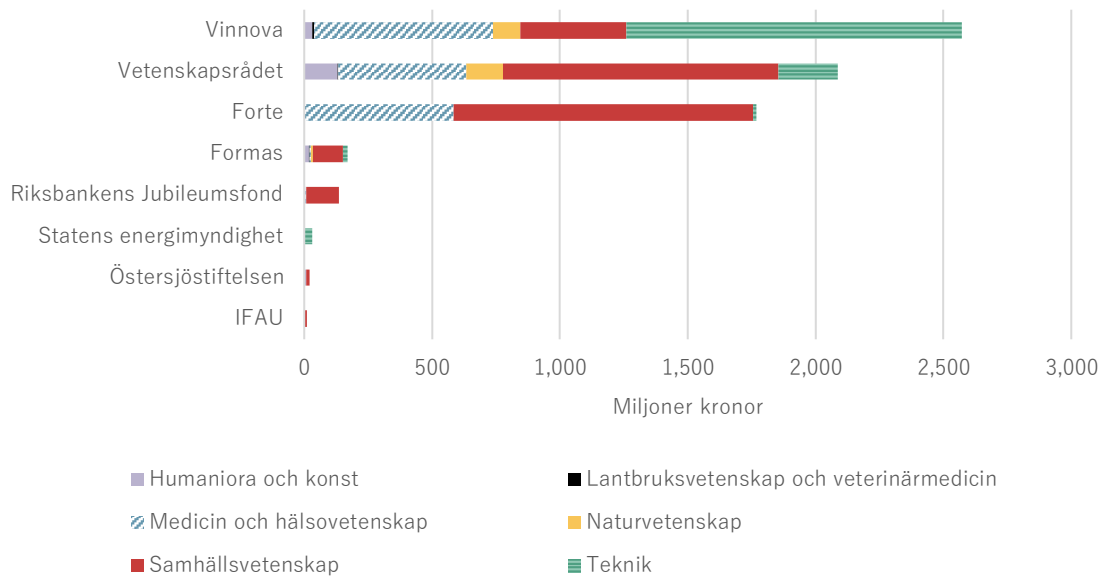
Trots att analysen indikerar att programmet spelar en mindre roll jämfört med andra svenska forskningsfinansiärer inom arbetslivsområdet, nämner intervjupersonerna att den samordning och integration som sker inom programmet tillför ett stort mervärde för forskningsområdet.

¹⁸ Analysen baseras på de vanligast förekommande nyckelorden och de vanligast förekommande kombinationerna av nyckelord som angetts av huvudsökande för respektive ansökan om finansiering till programmet. Programmets forskningsområde har således definierats utifrån de ansökningar, och i synnerhet beviljade ansökningar, som har inkommit till programmet. Analysen ska tolkas med viss försiktighet då den inte kan ge en exakt bild av svenska forskningsfinansiärers externfinansiering till projekt inom programmets område. Data i Swecris är inte heller komplett och kan i vissa fall ge viss *bias*. För mer information om data i Swecris, se Bilaga E.

Som redogjorts för i avsnitt 2.3.3, finansierar programmet i hög grad samhällsvetenskapliga projekt och projekt inom medicin och hälsovetenskap.

Figur 9 visar att så är fallet även för VR och i viss mån Vinnova. Det tycks alltså finnas överlapp mellan Fortes, inklusive programmets, finansiering och andra svenska forskningsfinansiärers finansiering. Notera dock att överlappningen inte behöver vara lika stor som figuren ger sken av eftersom finansiärerna har olika uppdrag och därför sannolikt finansierar olika typer av forskning inom respektive forskningsämnesområde.

Figur 9. Svenska finansiärers finansiering av arbetslivsforskning per forskningsämnesområde 2017–2021.¹⁹

Källa: Vår analys av data från Swecris och Forte.

I enkäten tillfrågades projektledarna om deras forskning erhållit finansiering från andra nationella eller internationella finansiärer. Knappt hälften av respondenterna uppger att de har erhållit medel från andra nationella finansiärer vilket indikerar att inriktningen på programmets finansiering i alla fall delvis skiljer sig från de andra finansiärernas. I fritextsvaren i enkäten lyfts AFA försäkring fram som en viktig finansiär på området, något som även nämns i intervjuerna. Programmet och AFA försäkring försöker samordna utlysningar i syfte att motverka överlapp mellan aktörerna.

En femtedel av respondenterna uppger att de har erhållit finansiering från internationella finansiärer. I enkätens fritextsvar framkommer att ett fåtal personer har ansökt om att få bidrag inom Horisont Europa 2020 eller har fått finansiering från detsamma.

Sammanfattningsvis kan utvärderingen konstatera att programmet uppvisar en hög grad av internationalisering liksom att det bidrar till samordning och integration inom området, särskilt mellan de finansiärer som är representerade i programkommittén. Det är dock inte helt tydligt hur programmet skiljer sig från de andra finansiärerna inom området vilket kan vara en indikation på att NFP Arbetsliv behöver tydliggöra sin roll i forsknings- och innovationssystemet.

¹⁹ Se fotnot 18.

3.3 Nyttiggörande

Föreliggande avsnitt redogör för programmets bidrag till nyttiggörande²⁰ på organisations- och programnivå. Avsnittet behandlar huruvida programmets insatser och aktiviteter är ändamålsenliga för att bidra till nyttiggörande av forskningsresultat samt stärka kopplingen mellan forskning och högre utbildning.

3.3.1 Nyttiggörande av forskningsresultat

I intervjuerna med programledningen framhålls att den utmaningsdrivna ansatsen, i kombination med att programmet utgår från tydliga forskningsbehov, skapar förutsättningar för nyttiggörande. Flera intervjupersoner lyfter dock att programmets stödstrukturer för nyttiggörande behöver stärkas då merparten av ansvaret idag ligger på den enskilde forskaren.

Även sakterna uppfattar att nyttiggörandekomponenten i programmet är relativt vag och lyfter behovet av mer konkreta strategier för nyttiggörande. De efterfrågar tydligare formuleringar kring krav på nyttiggörande i utlysningstexter och ökade krav på de enskilda forskarna att beskriva hur de tänker sig att den forskning de genererar ska omsättas i praktiken.

Intervjupersonerna berättar vidare att det finns ett ökat behov av att kommunicera och sprida forskningsresultat, som en del av nyttiggörandet. En intervjuperson beskriver att:

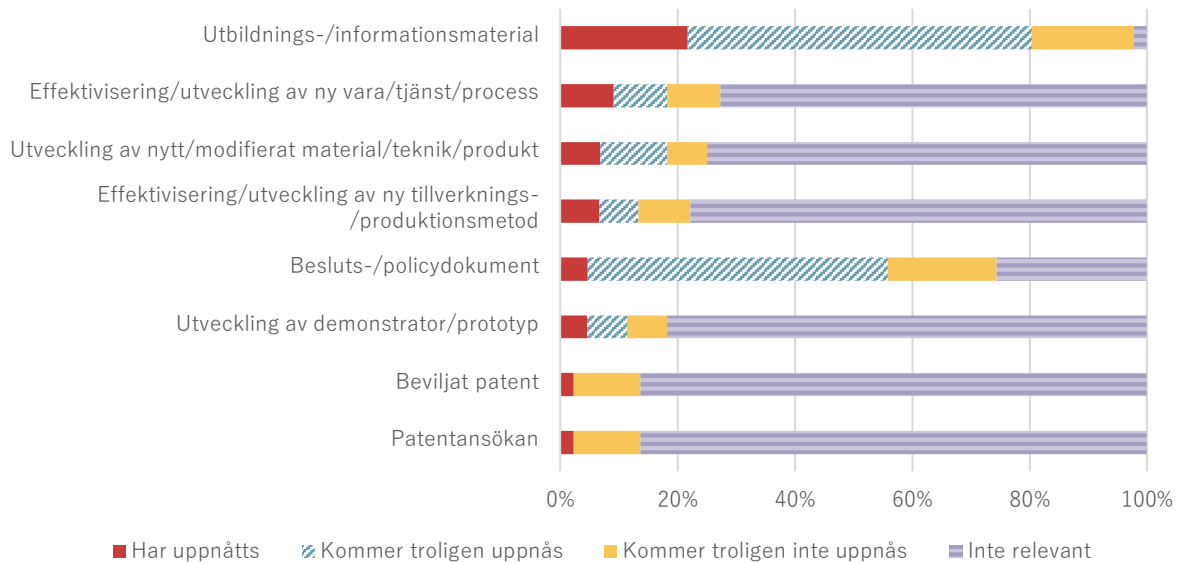
Om vi ska kunna göra ett bättre jobb behöver vi ha mer stöd av kommunikatörer eftersom nyttiggörande och synliggörande är en så viktig del. Det ligger just nu ett väldigt stort ansvar på enskilda forskare att föra ut sin forskning. NFP Arbetsliv behöver i högre grad ha kommunikatörer knutna till sig.

Såväl intervjuerna som expertbedömningen indikerar att förutsättningarna för att nyttiggöra forskningsresultat kan stärkas. Samtidigt pekar enkätanalysen på att nyttiggörande i någon mån sker. Som Figur 10 visar bedömer åtta av tio projektledare bedömer att deras projekt har genererat eller kommer att generera utbildnings-/informationsmaterial, Det är således den vanligaste effekten. En relativt liten andel (5 procent) anger att deras projekt har lett till besluts-/policydokument men en betydligt högre andel (51 procent) anger att deras projekt kommer att bidra till sådana på sikt. Om det infrias är det ett viktigt resultat, som också kan komma att få betydande genomslag för nyttiggörandet. Förutsättningarna tycks finnas. Sakterna poängterar till exempel att det som görs i programmet är policyrelevant. Övriga exempel på resultat och effekter anses i låg grad vara relevanta för projekten.²¹

²⁰ Nyttiggörande För NFP innebär att programmen bidrar till att omsätta forskning och dess resultat till samhällsnytta: akademiskt nyttiggörande, kommersiellt nyttiggörande och icke-kommersiellt nyttiggörande. Forskningen (av hög vetenskaplig kvalitet) kommer till nytta genom exempelvis att utveckla kunskap, kompetens, metoder, och insatser, praktik och policy samt innovativa lösningar som bidrar till att möta samhällsutmaningar. Högre utbildning och forskning leder till ökad kompetensförsörjning i princip i alla samhällssektorer. Det är även viktigt att förstå nyttan med forskningsresultat i ett lokalt, nationellt och internationellt perspektiv.

²¹ Övriga resultat och effekter är effektivisering/utveckling av ny vara/tjänst/process; utveckling av nytt/modifierat material/teknik/produkt; effektivisering/utveckling av ny tillverkningsmetod; utveckling av demonstrator/prototyp; beviljat patent; och patentansökan.

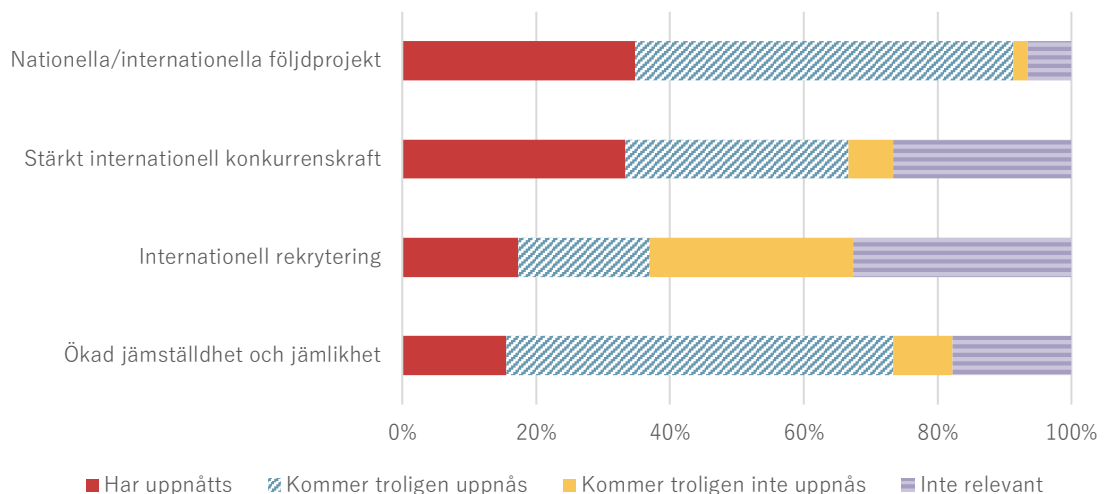
Figur 10. Vilka av följande resultat/effekter bidrar projektet till? n=46.

Källa: Webbenkät

Figur 11 visar ytterligare effekter som enkätrespondenterna uppger att deras forskning har bidragit eller kommer att bidra till. Drygt var tredje respondent uppger att deras projekt har bidragit till nationella eller internationella följdprojekt och en ytterligare relativt stor andel (57 procent) har goda förhoppningar om att det kommer att ske på sikt. En tredjedel av respondenterna anger att deras projekt har bidragit till stärkt internationell konkurrenskraft och en ytterligare lika stor andel tror att det kommer att ske på sikt. Internationell rekrytering och ökad jämställdhet och jämlikhet anges vara mindre vanliga effekter men projektens bidrag till dessa effekter förväntas även de öka på sikt.

Figur 11. Vilka av följande ytterligare effekter bidrar projektet till för din organisation? n=46.

Källa: Webbenkät

Sammanfattningsvis kan utvärderingen konstatera att projekten har lett till utbildnings-/informationsmaterial och att de på sikt förväntas leda till besluts- och policydokument. Den vanligaste effekten är följdprojekt men projekten har även bidragit till stärkt internationell konkurrenskraft. Forskningsresultaten har potential att nyttiggöras men programmets insatser och aktiviteter kopplat till nyttiggörande tycks inte vara tillräckliga för att det ska ske i någon högre grad. Programmet saknar i stort sett stödstrukturer för nyttiggörande och bör därför överväga att i högre grad implementera sådana.

3.3.2 Koppling mellan forskning och högre utbildning

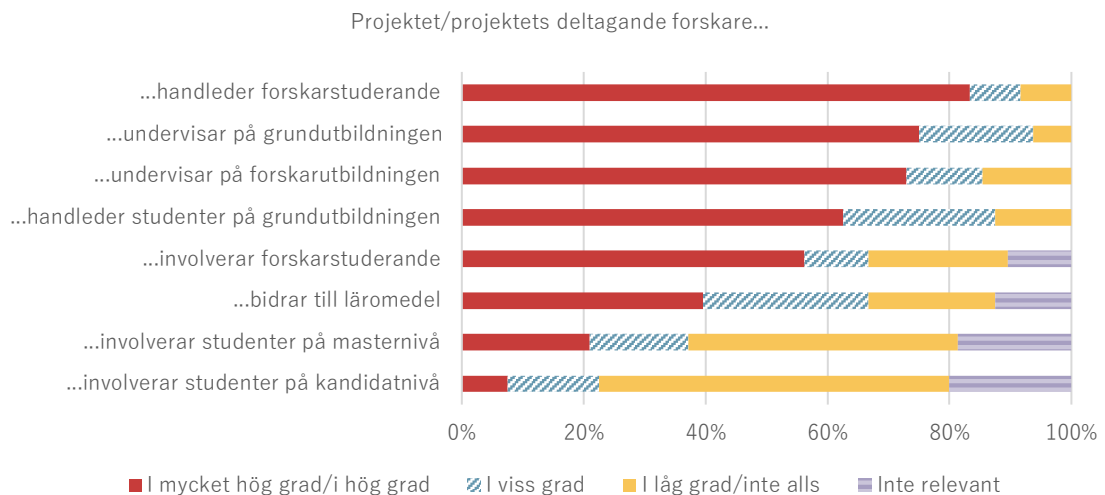
I regeringsuppdraget för de nationella forskningsprogrammen anges att programmen ska ha en koppling till högre utbildning. Intervjupersonerna nämner att programmet, givet lärosätens autonoma ställning och bristen på kontaktytor till den högre utbildningen, har svårt att strategiskt verka för att stärka kopplingen mellan forskning och högre utbildning.

Många av de forskare som är involverade i programmet har dock en anställning inom akademien och använder forskningen i sin undervisning eller i handledning av studenter. I intervjuerna nämns postdok-bidragen som en bidragsform som stärker kopplingen mellan forskning och högre utbildning.

Av enkätanalysen framgår att kopplingen mellan forskning och högre utbildning på projektnivå i hög grad uppfylls genom att projektens deltagande forskare undervisar, samt handleder studenter på grund- och i forskarutbildning, se Figur 12. Det är mindre troligt att kopplingen till högre utbildning uppfylls genom att projekten involverar studenter på särskilt kandidat- eller mastersnivå.

Enkätanalysen visar också att projekten i viss grad bidrar till utveckling av läromedel. Nästan fyra av tio respondenter anger att de i hög eller mycket hög grad bidrar till läromedel. Det kan sättas i relation till Figur 10 som visar att åtta av tio respondenter uppger att de har eller kommer att bidra till utbildnings-/informationsmaterial.

Figur 12. I vilken utsträckning bidrar projektet till koppling mellan forskning och högre utbildning? n=48.

Källa: Webbenkät

Sammantaget kan utvärderingen konstatera att programmet bidrar till att stärka kopplingen mellan forskning och högre utbildning framför allt indirekt genom att de forskare som är engagerade i programmets projekt är verksamma på lärosäten och att deras forskning därmed sprids genom handledning och undervisning på grund- och forskarutbildning.

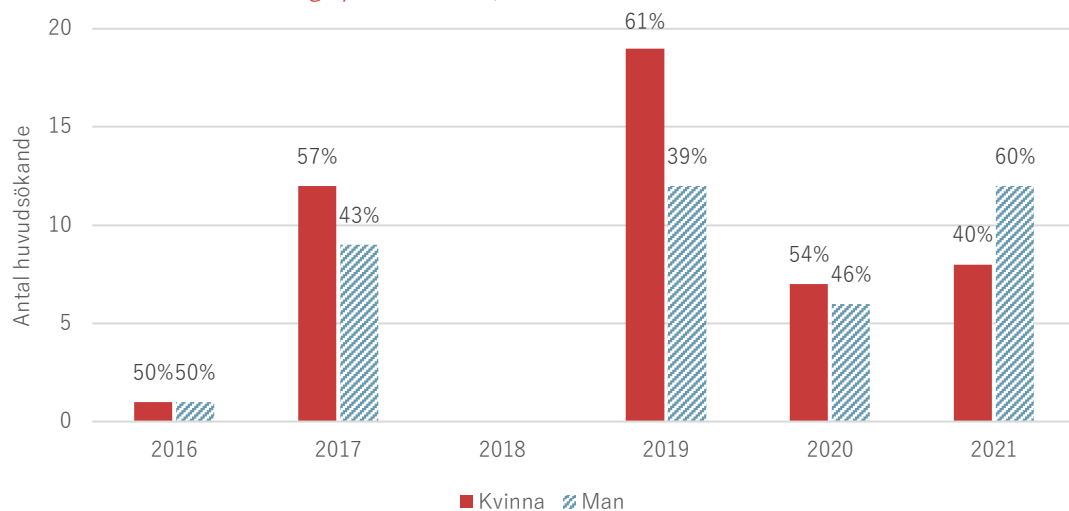
3.4 Jämställdhet

Enligt regeringsuppdraget ska NFP Arbetsliv bidra till jämställdhet inom arbetslivet. Exempel på hur jämställdheten kan förbättras är att kvinnor och män som önskar arbeta ska ha samma möjligheter att göra det, att arbetsmiljön inom kvinnodominerade sektorer behöver förbättras och att öka kunskapen om diskriminering på arbetsmarknaden.²²

Forte har enligt myndighetens instruktion i uppgift att integrera ett jämställdhetsperspektiv i myndighetens verksamhet och främja jämställdhet vid fördelning av forskningsmedel. För detta arbete finns en strategi och målsättning, vilken även gäller för de nationella forskningsprogrammen. Av årsredovisningen för 2021 framgår att 97 procent av Fortes alla beviljade ansökningar inklusive inom NFP Arbetsliv angivit att ett köns- och genusperspektiv var relevant samt motiverat detta²³.

Figur 13 visar huvudsökandes kön för beviljade projekt. Figuren visar att fler kvinnor än män beviljades medel 2017, 2019 och 2020 medan det motsatta var fallet 2021. Fördelningen verkar ganska väl spegla det faktum att det är fler kvinnor än män som forskar inom arbetslivsområdet, vilket programledningen framför i intervjuer. Fördelningen av huvudsökanden tycks överensstämma relativt väl med utvecklingen i beviljandegrad för män respektive kvinnor i de utlysningar som genomförts 2016–2021, se Figur 1.

Figur 13. Huvudsökandes kön för beviljade projekt från utlysningar 2016–2021 (antal i staplar och relativ könsfördelning i procentsatser).²⁴

Källa: Vår analys av data från Forte.

²² Forskningspropositionen (2016/17:50)

²³ <https://forte.se/app/uploads/2022/03/arsredovisning-2021-ta-v2.pdf>

²⁴ År 2016 beviljades två projekt offentlig finansiering inom Fortes andra utlysningar men som senare lyftes in NFP Arbetsliv.

Trots att Figur 13 visar att kvinnor har en högre beviljandegrad (se även kapitel 2.3.3) har de totalt sett beviljats mindre medel. Över hela programperioden har män mottagit cirka 50 miljoner kronor mer än kvinnor. En analys av var i skillnaden finns visar att det är i de postdok-samt programbidrag som har beviljats. Män har beviljats 60 procent av postdok-bidragen och 70 procent av programbidragen. Den senare kan sannolikt förklaras av att det finns fler män bland de seniora forskarna som är de som framför allt beviljas programbidrag. Kvinnor har dock beviljats dubbelt så mycket (i kronor) i projektbidrag än män.

Programmet tycks bidra till jämställdhet på olika nivåer. På samhällsnivå verkar programmets bidrag till ökad jämställdhet främst utgöras av projektens resultat och effekter men som tidigare visats i Figur 11, uppskattar enkätrespondenterna att deras projekt kommer leda till ökad jämställdhet och jämlikhet på sikt.

Sammanfattningsvis konstaterar utvärderingen att jämställdhetsperspektivet finns representerat i alla delar av genomförandet av programmet. Programmet bidrar och har potential att ytterligare bidra till ökad jämställdhet och jämlikhet på samhällsnivå genom att finansiera för området relevant forskning.

3.5 Effektivitet

Detta avsnitt analyserar hur effektiv programmets organisation är, om dess processer är ändamålsenliga samt huruvida och i vilken utsträckning relevanta behovsägare är engagerade i programmet. Kapitlet bygger på all empiri.

Inför utformningen av forskningsagendan gjordes en grundlig inventering av forskning på området både nationellt och internationellt. De kunskapsluckor och -behov som identifierades i denna process sammanfattades i tre huvudutmaningar för vilka programmet såg ett särskilt behov av fortsatt forskning. För varje huvudutmaning specificerades ett antal delutmaningar. Efter en iterativ process utformades den utmaningsdrivna ansats som pekar ut riktningen och prioriteringarna för programmet. Fortes styrelse, programkommittén och referensgruppen, liksom forskare och andra intressenter var involverade i den processen.

De nationella forskningsprogrammen har genom sina regeringsuppdrag höga förväntningar på sig att uppfylla sina mål. NFP Arbetsliv har därigenom andra förutsättningar och kanske ett annat förhållningssätt än resterande forskning inom Forte. Programmet saknar dock delmål och mätbara indikatorer. Det gör att det inte är möjligt att på ett effektivt och ändamålsenligt sätt följa upp programmet. Det är heller inte tydligt vilka av programmets insatser och aktiviteter som syftar till att möta vilket eller vilka mål. Sammantaget riskerar detta påverka styrningen av programmet negativt.

Programorganisationen tycks sammantaget fungera väl. Intervjuerna indikerar dock att roll- och ansvarsfördelningen är otydlig när det gäller programkommitténs roll och uppdrag i förhållande till referensgruppen. Programkommittén beskrivs främst som ett diskussions- och samordningsforum som ska bidra till överhörning mellan finansörerna för att motverka överlapp mellan utlysningar.

Programmet har generellt en bred representation av aktörer i de finansierade projekten. Av naturliga skäl finns en övervikt av UoH. De offentliga arbetsgivarna som deltar i programmet utgörs nästan uteslutande av regioner. Sakeexperterna poängterar i sin bedömning att programmet skulle främjas av att i högre grad involvera andra statliga arbetsgivare än UoH och näringsliv. Det skulle kunna öka förutsättningarna att nyttiggöra resultat längre fram.

Fortes organisation och programmets processer tycks fungera väl och vara ändamålsenliga. Av enkätanalysen framgår att en stor majoritet av respondenterna helt eller delvis instämmer i att informationen om programmets utlysningar, programmets ansökningsprocess och ansökningsportalen är ändamålsenlig (94 procent), att bedömningsprocessen är fri från jäv (97 procent), att bedömningsprocessens är tydligt beskriven (86 procent), har en rimlig längd (89 procent) och är transparent (77 procent).

Även om Fortes organisation och processer beskrivs som ändamålsenliga konstateras i enkätens fritextsvar att det finns förbättringspotential då processen upplevs som krånglig och tidsödande. En annan synpunkt som framkommer i fritextsvaren är en önskan om mer välmotiverade finansieringsbeslut.

Sammanfattningsvis konstaterar utvärderingen att Fortes organisation och programmets processer är ändamålsenliga men att det kan finnas ett behov av att tydliggöra roll- och ansvarsfördelning mellan programkommittén och referensgruppen. Vidare konstateras att NFP Arbetslivs avsaknad av delmål och mätbara indikatorer försvårar en effektiv och ändamålsenlig uppföljning.

4 Additionalitet och måluppfyllelse

Ett par utvärderingsfrågor berör programmets additionalitet och måluppfyllelse och i det senare fallet förutsättningarna för att uppnå den strategiska forskningsagendans förväntade resultat och effekter och därmed den förväntade förmågan att möta samhällsutmaningar. Dessa frågor har i olika grad berörts även tidigare i rapporten, varför kapitlet kan ses som delvis kompletterande och fördjupande. Redovisningen bygger på utvärderingens samlade empiri.

4.1 Additionalitet

Programmets additionalitet, dess mervärde, är vad det tillför forsknings- och innovationssystemet jämfört med om det inte hade funnits. För att bedöma additionaliteten bedömer utvärderingen vad programmet har uppnått och som inte hade uppnåtts utan dess insatser.

Inför utformningen av forskningsagendan gjordes en gedigen kartläggning av kunskapsluckor och -behov inom arbetslivsforskningsområdet. Programmet har dessutom väl etablerade processer för att fortlöpande inventera pågående forskning inom området. Dessa innefattar programmets arbete med att sammanställa omvärldsanalyser, internationella utblickar och forskningsöversikter. Förmågan att systematiskt identifiera kunskapsluckor och -behov och bevilja anslag för forskning som svarar mot dessa utgör ett viktigt mervärde eftersom det bidrar till kunskapsuppbyggnad och ökar förutsättningarna för att forskningsresultaten ska vara efterfrågade.

Ett annat av programmets stora mervärden är att det är utmaningsdrivet. Det finns en tydlig relation mellan de för programmet identifierade utmaningarna och de insatser och aktiviteter som genomförs. Av intervjuerna framgår vidare att de tre myndigheterna har fått en djupare insikt i, och erfarenhet av, utmaningsdriven forskning.

Utvärderingen indikerar att programmet kan komma att bidra till policyutveckling som i alla fall devis inte hade kommit till stånd utan programmet. Detta är ett potentiellt viktigt mervärde eftersom det kan främja implementering och nyttiggörande av programmets resultat i arbetslivet.

Som framgår av kapitel 2.3.3 är programmets finansiering i relation till annan offentlig finansiering inom programmets område relativt liten. Den motsvarar bara en knapp femtedel av Vinnovas och en knapp fjärdedel av VR:s finansiering inom området. Sakerexperterna konstaterar att flera av projekten skulle kunna finansieras av andra finansiärer vilket förstärker bilden av att programmets mervärde ur ett finansieringsperspektiv är begränsat. Programmet har dock genererat en betydande ökning av finansiering inom hälsovetenskap och till viss del inom det sociologiska forskningsfältet och till forskningen inom social- och ekonomisk geografi. Inom dessa områden är programmets finansiering betydelsefull och har lett till ett mervärde.

Vinnova, VR och Forte finansierar liksom programmet i hög grad forskning inom samhällsvetenskap samt medicin och hälsovetenskap. Det tycks alltså finnas överlapp mellan de ämnen som finansieras, även om Vinnova skiljer sig genom att i enlighet med sitt uppdrag också finansiera teknisk forskning inom området. Samtidigt uppger bara knappt hälften av respondenterna att de har erhållit medel från andra nationella finansiärer vilket indikerar att inriktningen på programmets finansiering i alla fall delvis skiljer sig från de andra finansiärernas. Intervjuempirin framhåller också att programmet genererar ett mervärde i form av samordning och integration inom programmets forskningsområde särskilt på nationell nivå, vilket styrks av övrig empiri.

I enkäten tillfrågades projektledarna om vad som hade hänt med deras projekt om de inte hade fått finansiering från programmet. Av svaren framgår att drygt sex av tio inte hade genomfört projektet alls. Resterande hade genomfört projektet helt eller delvis med samma upplägg men med annan finansiering. Programmet tycks därmed ha ett högt mervärde för forskarna. Av fritextsvaren framgår dock att projektledarna har svårt att särskilja

finansieringen från programmet med annan finansiering från Forte varför ett eventuellt mervärde inte ska överskattas.

Sammantaget konstaterar utvärderingen att programmet skapar mervärde till forsknings- och innovationssystemet främst genom kunskapsuppbyggnad inom områden med stora kunskapsbehov men också som finansiär inom vissa forskningsämnesområden.

4.2 Måluppfyllelse

I föreliggande avsnitt redovisar vi hur programmet bidrar till att uppnå de för programmet förväntade målen. Målen, som redovisas i avsnitt 2.2, är hämtade från den strategiska forskningsagendan. Det är viktigt att ha i åtanke att utvärderingen görs i halvtid av programperioden varför graden av måluppfyllelse kan förväntas vara begränsad. I detta skede bör graden av måluppfyllelse för programmet därför ses som en indikation på om programmet är på rätt väg och huruvida det är rimligt att förvänta sig att resultaten kommer att uppnås till slututvärderingen år 2027.

Programmet saknar en programlogik som visar vilka insatser och aktiviteter som syftar till att bidra till vilket eller vilka mål. Dessutom saknas uppföljningsbara mål, delmål och indikatorer. Detta innebär att förutsättningarna att följa upp programmet på ett ändamålsenligt sätt är begränsade.

Programmets riktning och prioriteringar styrs, förutom av de tre programspecifika målen, utifrån de tre identifierade utmaningarna med tillhörande delutmaningar som programmets insatser och aktiviteter ska adressera, se kapitel 2.2. Utvärderingen har därför försökt att bedöma huruvida programmet möter de identifierade utmaningarna. Detta har gjorts genom att mål, utmaningar och delutmaningar har formulerats som påståenden. I enkäten har projektledarna fått ange om deras projekt har bidragit till, troligen kommer att bidra till eller troligen inte kommer att bidra till att möta den utmaning eller delutmaning som anges i respektive påstående eller om det aktuella påståendet inte är relevant för deras projekt.

4.2.1 Programmets bidrag till de identifierade utmaningarna

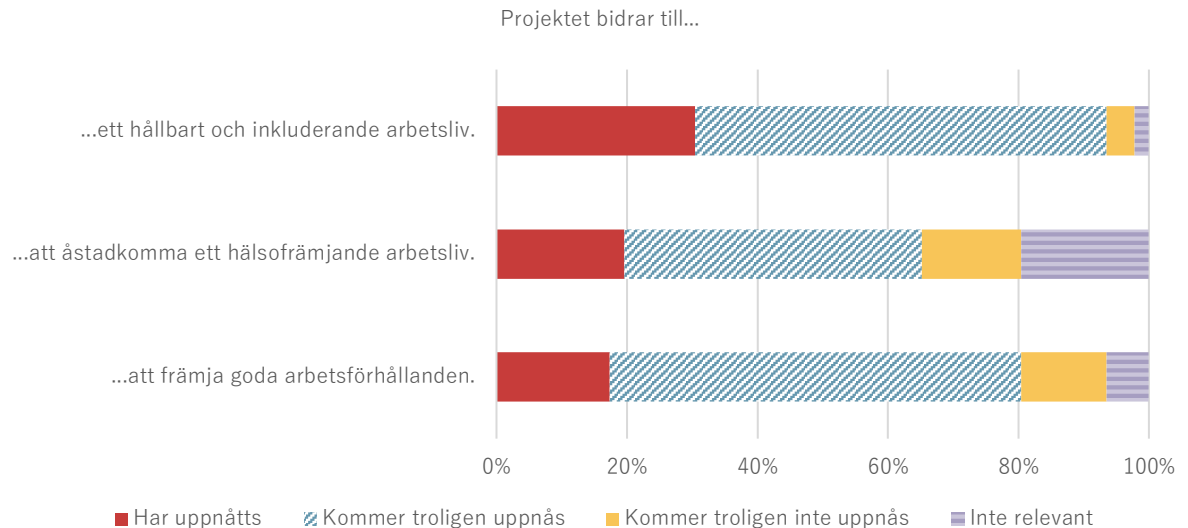
Högst andel projekt bedömer sig ha bidragit till att möta utmaning 1, att skapa ett hållbart och inkluderande arbetsliv (30 procent), se Figur 14. Ytterligare 63 procent anger dock att de troligen kommer att bidra till att möta denna utmaning framgent. De delutmaningar kopplade till denna utmaning och som projekten i högst grad anser sig bidra eller förväntas bidra till att möta är att anpassa arbetslivet till de demografiska förändringarna (66 procent) och att öka inkluderingen av underrepresenterade grupper i arbetslivet (65 procent). Lägst andel projekt anser sig bidra eller förväntas bidra till att säkerställa en välfungerande arbetsmarknad (43 procent).

Den utmaning som näst högst andel projekt anser sig bidra till är utmaning 3, att åstadkomma ett hälsofrämjande arbetsliv (20 procent). Ytterligare 46 procent av projekten uppger att de troligen kommer att bidra till att möta denna utmaning framgent. De delutmaningar kopplade till denna utmaning och som projekten i högst grad anser sig bidra eller förväntas bidra till är att skapa förutsättningar för att kunna arbeta under hela yrkeskarriären (62 procent) och att minska de psykosociala riskerna i arbetsmiljön (60 procent). De delutmaningar som i lägst grad har mötts eller förväntas mötas är att minska förekomsten av hot, våld och trakasserier i arbetslivet (22 procent) och att minska skadlig fysisk belastning och hälsovådlig kemisk exponering i arbetsmiljön (20 procent).

Den utmaning som lägst andel projekt anser sig bidra till att möta är utmaning 2, att främja goda arbetsförhållanden (17 procent). En större andel bedömer dock att deras bidrag till att möta den här utmaningen kommer att öka framtiden (63 procent). De delutmaningar kopplade till denna utmaning som projekten i högst grad anser sig bidra eller troligen kommer att bidra till är att förbättra förutsättningar och villkor för att organisera och utföra arbete för olika anställnings- och arbetsformer (60 procent) och att utveckla organisation och ledarskap i syfte att förbättra arbetsvillkor och effektivitet (60 procent). En lägre andel projekt anger att de har bidragit till eller troligen kommer att bidra till att utveckla och anpassa den digitala tekniken för ett effektivt och flexibelt arbetsliv (31 procent), en inriktning som heller inte har adresserats i någon utlysning av forskningsmedel under utvärderingsperioden.

Sammantaget kan utvärderingen konstatera att utmaningarna och delutmaningarna möts i varierande grad. Av naturliga skäl finns det en korrelation mellan i hur hög grad de olika utmaningarna möts och inriktningen på programmets utlysningar.

Figur 14. Vänligen, ange om projektet bidrar till... n=46.

Källa: Webbenkät

4.2.2 Programmets måluppfyllelse

Även om förutsättningarna att följa upp målen på ett ändamålsenligt sätt är begränsade indikerar enkätanalysen liksom övrig empiri att programmet bidrar eller troligen kommer att bidra till att uppfylla de programspecifika målen. Av fritextsvaren i enkäten framgår dock att respondenterna har haft svårt att uppskatta projektens bidrag till måluppfyllelse eftersom de inte uppfattar att de i sig själva anses vara tillräckliga för att åstadkomma förändring. Utvärderingen bedömer måluppfyllelsen för respektive programspecifikt mål, all empiri inkluderad, enligt följande:

- Programmet tycks i hög grad bidra till målet att öka kunskapen om identifierade utmaningar och lösningar inom arbetslivsområdet genom högkvalitativ och samhällsrelevant forskning. Hälften av enkätrespondenterna uppskattar att de redan har bidragit till målet och den andra halvan anger att de troligen kommer att bidra till detta mål på sikt. Forskningen inom programmet beskrivs av både saks experter och i intervjuer som relevant och det finns en tydlig koppling mellan de identifierade utmaningarna och den forskning som bedrivs.
- Programmet tycks i viss grad bidra till målet att forskningsresultat och den kunskap som finns används och kommer arbetslivet till nytta. Drygt var tredje respondent anser att de bidragit till målet och en ytterligare relativt stor andel (63 procent) anser att de troligen kommer att bidra till detta på sikt. Nyttiggörandet tycks dock vara begränsat till en produktion av öppna publikationer och utbildnings-/informationsmaterial. Det finns spridningsaktiviteter i form av nätverk och seminarier men de uppfattas som otillräckliga. Det finns däremot goda förhoppningar om att forskningsresultaten på sikt kommer att leda till att besluts-/policydokument genereras vilket, om det infrias, blir ett viktigt bidrag för att realisera målet.

- Programmet tycks i viss grad bidra till målet att öka samordningen mellan forskningsfinansiärer, forskningsutförare och andra samhällsaktörer inom arbetslivsområdet genom aktiv och strategisk koordinering. Detta mål omfattades inte av enkäten då det ligger på programnivå och därmed är utom projektens kontroll. Av den övriga empirin framgår att utlysningar samordnas både avseende längd och innehåll och programmet har som ambition att verka kompletterande till andra finansiärer på området. Intervjuerna lyfter programmets samordnande och koordinerande roll som viktig. Däremot tycks programmet inte i tillräckligt hög grad ha lyckats koordinera forskningsutförarna i projekten.

Sammanfattningsvis bedömer utvärderingen att programmets utformning, insatser och aktiviteter skapar förutsättningar för att uppnå agendans förväntade mål och möta de identifierade utmaningarna. För att säkerställa måluppfyllelse behöver programmets insatser och aktiviteter på ett tydligare sätt kopplas till programspecifika målen. För att kunna bedöma måluppfyllelse på ett ändamålsenligt sätt krävs också en tydligare målstruktur med delmål och mätbara indikatorer. Dessutom uppfattas de insatser och aktiviteter som programmet gör för att främja implementering och nyttiggörande av forskningsresultat som otillräckliga.

5 Slutsatser och rekommendationer

Detta avslutande kapitel inleder vi med att formulera våra huvudsakliga slutsatser för att till sist avge våra rekommendationer för programmets fortsatta utveckling.

5.1 Slutsatser

Föreliggande avsnitt redogör för utvärderingens huvudsakliga slutsatser samt bedömning av i vilken utsträckning programmet möter de övergripande målen som är gemensamma för samtliga nationella forskningsprogram.

Sammanfattningsvis kan utvärderingen konstatera att programmet svarar väl mot de övergripande målen med de nationella forskningsprogrammen. Programmet svarar även mot de programspecifika mål som anges i agendan och det finns en tydlig koppling mellan de utmaningar som programmet identifierat och programmets insatser och aktiviteter.

Utvärderingen konstaterar att programmet har såväl ambition som goda förutsättningar för att bidra till *förnyelse och nytänkande*, och att så också sker i viss grad, särskilt inom programmets forskningsområde. För att öka programmets bidrag till förnyelse och nytänkande kan detta urvalskriterium göras ännu tydligare i bedömningsprocessen.

Programmet bidrar till *kunskapsuppbyggnad* inom sitt forskningsområde, främst på projektnivå. Kopplingen mellan identifierade kunskapsbehov och den forskning som bedrivs inom programmet är tydlig. Utvärderingen uppfattar att programmet i högre grad än idag skulle kunna samordna projekt och agera som brygga mellan olika aktörer som kompletterar varandra vad gäller kunskap, kompetens och uppdrag. Det skulle skapa synergier och kunna främja kunskapsuppbyggnad på samhällsnivå.

Programmets bidrag till tvär- och/eller mångvetenskaplig samverkan framstår som tydligt. De samarbetsmönster som träder fram i den sociala nätverksanalysen tycks svara mot de utmaningar som beskrivs i agendan och som programmet ska bidra till forskning inom. Utvärderingen indikerar att programmet dessutom i relativt hög grad bidrar till *tvärsektoriell samverkan*. Empirin är dock inte entydig kring omfattningen av involvering av företag och statliga arbetsgivare i projekten. Det kan därför finnas anledning för programmet att vidare analysera vilken typ av samverkan och med vem som sker i programmet.

Graden av *internationalisering* i programmet är hög. Programmet bidrar till *samordning och integration* inom området, särskilt genom de finansiärer som är representerade i programkommittén. Det är dock inte helt tydligt hur programmet skiljer sig från de andra finansiärerna inom området vilket kan vara en indikation på att det behöver tydliggöra sin roll i forsknings- och innovationssystemet.

Den vanligaste effekten av programmets projekt är följdprojekt men projekten uppges även ha bidragit till stärkt internationell konkurrenskraft. Forskningsresultaten har potential att *nyttiggöras* men programmets insatser och aktiviteter kopplat till nyttiggörande tycks inte vara tillräckliga för att det ska ske i någon högre grad.

Trots att programmet inte har arbetat strategiskt med att stärka *kopplingen mellan forskning och högre utbildning* har programmet bidragit till detta, främst indirekt genom att forskare som är engagerade i programmet undervisar och handleder på lärosäten.

Programmet bidrar till *jämställdhet*. Jämställdhetsperspektivet finns tydligt representerat i alla delar av genomförandet av programmet. Män beviljas dock mer medel än kvinnor men det är något programmet är medvetet om. Programmet har även potential att bidra till ökad jämställdhet även på samhällsnivå genom att finansiera för området relevant forskning.

Programmets organisation och processer är ändamålsenliga. Organisationen upplevs fungera väl och processerna uppfattas vara relevanta. Utvärderingen indikerar dock ett behov av att tydliggöra roll- och ansvarsfördelning, framför allt mellan programkommittén och referensgruppen men även gentemot andra finansiärer inom området.

Avsaknaden av programlogik inklusive en tydlig målstruktur och mätbara indikatorer gör det svårt att följa upp programmet på ett ändamålsenligt sätt. Det riskerar i sig försvåra

återrapporteringen till Regeringskansliet, som givet programmets uppdrag bör vara intresserade av att få en indikation av hur väl programmet svarar mot de övergripande, och programspecifika, målen.

Programmet skapar mervärde till forsknings- och innovationssystemet främst genom kunskapsuppbyggnad inom områden med stora kunskapsbehov men också som finansiär inom vissa forskningsämnesområden. Den utmaningsdrivna ansatsen framhålls också utgöra ett mervärde. Utvärderingen konstaterar att de för programmet identifierade utmaningarna och delutmaningarna möts i varierande grad. Det finns en korrelation mellan i hur hög grad utmaningarna adresseras och inriktningen på programmets utlysningar.

Slutligen konstateras att programmet bidrar i varierande grad till de programspecifika målen. Utvärderingen bedömer det som troligt att programmet kommer att nå sitt mål att genom högkvalitativ och samhällsrelevant forskning öka kunskapen om identifierade utmaningar och lösningar inom arbetslivsområdet liksom sitt mål att öka samordningen mellan forskningsfinansiärer. Programmet har potential att nå målet om att forskningsresultat och den kunskap som genereras i programmet används och kommer arbetslivet till nytta men det kräver ett ökat fokus på nyttiggörande och implementering av forskningsresultat.

5.2 Rekommendationer

Mot bakgrund av föregående avsnitt lämnas följande framåtblickande rekommendationer kring programmets inriktning, styrning och genomförande. Rekommendationerna bör ses som en helhet där några av dem bygger på varandra och sammantaget möjliggör en tydligare styrning och ett mer ändamålsenligt genomförande. Rekommendationerna är grundade i all empiri som redogjorts för i rapportens tidigare kapitel varför deras bakgrund endast rekapituleras kort som inledning till varje rekommendation.

5.2.1 Programmets inriktning

Programmets roll i forsknings och innovationssystemet är otydlig. Finansieringsmässigt tycks programmet spela en begränsad roll och det är inte tydligt vad som särskiljer programmet från andra finansiärer på området. **Programmet bör därför tydliggöra sin roll i forsknings- och innovationssystemet och kommunicera denna.**

5.2.2 Programmets styrning

NFP Arbetsliv har utifrån sitt regeringsuppdrag höga förväntningar på sig att uppfylla sina mål. Programmet har andra förutsättningar och kanske ett annat förhållningssätt än resterande forskning inom Forte. Samtidigt saknar programmet en tydlig målsstruktur. Programmet har varken delmål eller mätbara indikatorer. Det går därför inte att följa upp programmet på ett ändamålsenligt sätt. **Programmet bör därför utveckla delmål och uppföljningsbara indikatorer.**

Programmets agenda är ändamålsenligt utformad och pekar tydligt ut programmets riktning. Denna är dock inte tillräcklig för att styra programmet. **Programmet bör därför överväga att utveckla en programlogik enligt gängse metodik strukturerad i Insatser → Aktiviteter → Resultat → Utfall → Effekter → Samhällseffekter, och därefter använda den för att styra programmet.**

5.2.3 Programmets genomförande

Programmets insatser och aktiviteter kopplade till nyttiggörande är inte tillräckligt effektiva. **Programmet bör därför utveckla stödstrukturer för nyttiggörande och implementering av forskningsresultat.**

Programmet har en underutnyttjad roll som koordinator och samordnare inom sitt område. För att stärka sin roll som nationell forskningsplattform och uppfylla ambitionen att bidra till att möta stora samhällsutmaningar behöver latent synergier mellan projekt realiseras. **Programmet bör därför i högre grad samordna projekt och aktörer som kompletterar varandra vad gäller kunskap, kompetens och uppdrag.**

Bilaga A Intervjupersoner och deltagare i presentationer

A.1. Intervjupersoner

Cecilia Beskow	Forte
Anna-Karin Florén	Forte
Thomas Jacobsson	Forte
Gustav Hansson	Vetenskapsrådet
Susanna Styrman	AFA Försäkring
Karin Leth	Formas

A.2. Deltagare i tolkningsseminarium

Cecilia Beskow	Forte
Anna-Karin Florén	Forte
Thomas Jacobsson	Forte
Inger Johansson	Forte
Kenth Hermansson	Vetenskapsrådet
Karla Anaya-Carlsson	Formas

<i>Mikaela Almerud</i>	<i>Faugert & Co</i>
<i>Maria Ricksten</i>	<i>Faugert & Co</i>
<i>Göran Melin</i>	<i>Faugert & Co</i>

Bilaga B Webbenkäter

B.1. Metod

Vi har genomfört en enkätundersökning riktad till projektledare i programmets projekt. Forte försåg oss med kontaktuppgifter och för att undvika dubbelräkning fick projektledare som lett flera projekt som finansierats genom programmet enbart en enkät. Alla projektledare fick samma frågor och vilka återges i nästa avsnitt. Efter den första inbjudan sände vi två påminnelser till dem som ännu inte besvarat enkäten. Enkäten skickades till 84 projektledare varav 48 svarade på enkäten, vilket resulterade i en svarsfrekvens på 57 procent.

B.2. Enkät

Utvärdering av det Nationella forskningsprogrammet om Arbetslivsforskning

Tack för att du väljer att delta i denna enkätundersökning. Samtliga frågor berör det Nationella forskningsprogrammet om Arbetslivsforskning (NFP Arbetsliv) och projekt som har mottagit finansiering från Forte genom detta program. Enkäten tar cirka 10 minuter att besvara. Svara gärna så snart du har möjlighet, men inte senare än torsdagen den 15:e mars 2022. Om du har deltagit i fler än ett projekt inom NFP Arbetsliv vill vi att du besvarar frågorna med det senast avslutade projektet i åtanke (alternativt det senast påbörjade projektet, om du inte har något avslutat). Svara så gott du kan och om frågan inte är relevant för projektet, vänligen välj svarsalternativet 'Inte relevant'.

Projektet

Detta avsnitt handlar om projektets aktiviteter, bidrag, resultat och effekter.

Fråga 1: I vilken utsträckning sker samverkan med följande aktörstyper inom ramen för projektet?

	I mycket hög grad	I hög grad	I viss grad	I låg grad	Inte alls	Inte relevant
Universitet/högskola i Sverige	■	■	■	■	■	■
Forskningsinstitut i Sverige	■	■	■	■	■	■
Företag i Sverige (inkl. offentligt ägda)	■	■	■	■	■	■
Statlig myndighet i Sverige (utöver universitet/högskola/institut)	■	■	■	■	■	■
Region/landsting i Sverige (inkl. (universitets)sjukhus)	■	■	■	■	■	■
Kommun i Sverige	■	■	■	■	■	■
Annan organisation i Sverige	■	■	■	■	■	■
Universitet/högskola/institut i utlandet	■	■	■	■	■	■
Företag i utlandet	■	■	■	■	■	■
Annan organisation i utlandet	■	■	■	■	■	■

Fråga 2: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 3: I vilken utsträckning sker samverkan mellan sektorer* inom ramen för projektet?

*Exempelvis samverkan mellan olika sektorer såsom produktion/tillverkning, handel och distribution inom och utanför projektets ämnesområden. Inom till exempel livsmedelsområdet är lantbruk, livsmedelsproduktion och handel några olika sektorer.

I mycket hög grad	I hög grad	I viss grad	I låg grad	Inte alls	Inte relevant
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 4: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 5: I vilken utsträckning sker tvärvetenskaplig* samverkan inom ramen för projektet?

*Tvärvetenskaplig är verksamheten när forskarna rör sig i gränsområdena mellan de olika ämnesområdena och gemensamt skapar ett nytt område där deltagarna bidrar till något nytt utöver sina ursprungliga discipliner.

I mycket hög grad	I hög grad	I viss grad	I låg grad	Inte alls	Inte relevant
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 6: Kommentera gärna ditt svar

Fråga 7: I vilken utsträckning bidrar projektet till kopplingen mellan forskning och högre utbildning?

	I mycket hög grad	I hög grad	I viss grad	I låg grad	Inte alls	Inte relevant
Projektet involverar studenter på kandidatnivå	■	■	■	■	■	■
Projektet involverar studenter på mastersnivå	■	■	■	■	■	■
Projektet involverar forskarstuderande	■	■	■	■	■	■
Projektets deltagande forskare undervisar på grundutbildningen	■	■	■	■	■	■
Projektets deltagande forskare undervisar på forskarutbildningen	■	■	■	■	■	■
Projektets deltagande forskare handleder studenter på grundutbildningen	■	■	■	■	■	■
Projektets deltagande forskare handleder forskarstuderande	■	■	■	■	■	■
Projektets deltagande forskare bidrar till läromedel inom programmets område	■	■	■	■	■	■
Annat sätt, vänligen utveckla i kommentarrutan:	■	■	■	■	■	■

Fråga 8: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 9: I vilken utsträckning adresserar projektet kunskapsluckor och/eller kunskapsbehov inom programmets område?

I mycket hög grad	I hög grad	I viss grad	I låg grad	Inte alls	Inte relevant
■	■	■	■	■	■

Fråga 10: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 11: I vilken utsträckning bidrar projektet till förnyelse och nytänkande inom...

	I mycket hög grad	I hög grad	I viss grad	I låg grad	Inte alls	Inte relevant
...programmets forskningsområde?	☒	☒	☒	☒	☒	☒
...näringslivet?	☒	☒	☒	☒	☒	☒
...civilsamhället?	☒	☒	☒	☒	☒	☒
...offentlig sektor?	☒	☒	☒	☒	☒	☒

Fråga 12: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 13: Vilka av följande resultat/effekter bidrar projektet till?

	Har uppnåtts	Kommer troligen uppnås	Kommer troligen inte uppnås	Inte relevant
Öppen publikation av annat slag än vetenskaplig publikation	☒	☒	☒	☒
Utbildnings-/informationsmaterial	☒	☒	☒	☒
Utveckling av demonstrator/prototyp	☒	☒	☒	☒
Patentansökan	☒	☒	☒	☒
Beviljat patent	☒	☒	☒	☒
Utveckling av nytt/modifierat material/teknik/produkt	☒	☒	☒	☒
Effektivisering eller utveckling av ny vara/tjänst/process	☒	☒	☒	☒
Effektivisering eller utveckling av ny tillverknings-/produktionsmetod	☒	☒	☒	☒
Besluts-/policydokument	☒	☒	☒	☒
Annat samhällsrelevant resultat, vänligen utveckla i kommentarrutan:	☒	☒	☒	☒

Fråga 14: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 15: Vilka av följande ytterligare effekter bidrar projektet till för din organisation?

	Har uppnåtts	Kommer troligen uppnås	Kommer troligen inte uppnås	Inte relevant
Stärkt internationell konkurrenskraft	☒	☒	☒	☒
Ökad jämställdhet och jämlikhet	☒	☒	☒	☒
Internationell rekrytering	☒	☒	☒	☒
Nationella/internationella följdprojekt	☒	☒	☒	☒
Annat, vänligen utveckla i kommentarrutan:	☒	☒	☒	☒

Fråga 16: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 17: Vänligen, ange om projektet bidrar till...

	Har uppnåtts	Kommer troligen uppnås	Kommer troligen inte uppnås	Inte relevant
...att öka kunskapen om identifierade utmaningar och lösningar inom arbetslivsområdet.	☒	☒	☒	☒
...att forskningsresultat/kunskap som finns används och kommer arbetslivet till nytta.	☒	☒	☒	☒
...ett hållbart och inkluderande arbetsliv.	☒	☒	☒	☒
...att arbetslivet anpassas till de demografiska förändringarna,	☒	☒	☒	☒
...att skapa förutsättningar för hållbart arbetskraftsdeltagande	☒	☒	☒	☒
...att öka inkluderingen av underrepresenterade grupper i arbetslivet.	☒	☒	☒	☒
...att säkerställa en välfungerande arbetsmarknad vid strukturomvandlingar.	☒	☒	☒	☒
...att utveckla välfärdssystemet för att stödja ett hållbart arbetsliv.	☒	☒	☒	☒
...att främja goda arbetsförhållanden.	☒	☒	☒	☒
...att förbättra förutsättningar och villkor för att organisera och utföra arbete för olika anställnings- och arbetsformer.	☒	☒	☒	☒
...att utveckla organisation och ledarskap i syfte att förbättra arbetsvillkor och effektivitet.	☒	☒	☒	☒
...att utveckla och anpassa den digitala tekniken för ett effektivt och flexibelt arbetsliv.	☒	☒	☒	☒
...att åstadkomma ett hälsofrämjande arbetsliv.	☒	☒	☒	☒
...att skapa förutsättningar för att kunna arbeta under hela yrkeskarriären.	☒	☒	☒	☒
...att minska förekomsten av hot, våld och trakasserier i arbetslivet.	☒	☒	☒	☒

...att minska skadlig fysisk belastning och hälsovådlig kemisk exponering i arbetsmiljön.	■	■	■	■
...att minska de psykosociala riskerna i arbetsmiljön.	■	■	■	■
...att säkra en effektiv implementering av kunskap om arbetsmiljö.	■	■	■	■

Fråga 18: Kommentera gärna ditt svar:

Finansiering

Detta avsnitt handlar om programmets finansiering av projektet och övrig finansiering av din forskning.

Fråga 19: Om du inte hade fått finansiering från det nationella forskningsprogrammet, vad tror du hade hänt med ditt projekt?

- Genomförts med i stort sett samma upplägg, men med annan finansiering
- Genomförts med annat upplägg, men med annan finansiering
- Inte genomförts

Fråga 20: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 21: Har din forskning inom programmets område erhållit finansiering från andra svenska finansiärer? Flera svar är möjliga.

- Ja, från samma finansiär
- Ja, från annat forskningsråd (exempelvis Vetenskapsrådet, Formas)
- Ja, från annan statlig organisation (exempelvis Vinnova, Energimyndigheten)
- Ja, från svensk forskningsstiftelse
- Ja, från svensk region
- Ja, från svensk privat sektor
- Ja, från annan organisation, ange vilken:
- Nej

Fråga 22: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 23: Har din forskning inom programmets område erhållit finansiering från andra utländska finansiärer? Flera svar är möjliga.

- Ja, från finansiär på nordisk nivå (exempelvis Nordiska ministerrådet, NordForsk, Nordisk energiforskning)
- Ja, från EU:s ramprogram (Horisont 2020, Horisont Europa)
- Ja, från European Research Council
- Ja, från annan finansiär på EU-nivå
- Ja, från utländsk nationell finansiär inom Europa (statlig, regional, institut, m.fl.)
- Ja, från finansiär i Nordamerika
- Ja, från finansiär i annan del av världen än Europa och Nordamerika
- Ja, från annan finansiär, ange vilken:
- Nej

Fråga 24: Kommentera gärna ditt svar:

Programmet

Detta avsnitt handlar om programmets organisation och processer.

Fråga 25: Vänligen värdera följande påståenden om Fortes organisation och processer rörande programmet.

	Stämmer helt	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt	Vet inte
Informationen om utlysningar inom programmet på Fortes hemsida/sociala medier är ändamålsenlig	■	■	■	■	■
Ansökningsprocessen inom programmet, exklusive ansökningsportalen, är ändamålsenlig	■	■	■	■	■
Programmets ansökningsportal är ändamålsenlig	■	■	■	■	■
Bedömningsprocessen inom programmet, inklusive bedömningskriterierna, är tydligt beskriven	■	■	■	■	■
Bedömningsprocessen inom programmet upplevs vara transparent (det är tydligt vem som ansvarar för vad)	■	■	■	■	■
Bedömningsprocessen inom programmet upplevs vara fri från jäv	■	■	■	■	■
Bedömningsprocessens längd är rimlig	■	■	■	■	■
Finansieringsbeslut inom programmet är tillräckligt motiverade	■	■	■	■	■
Programmets uppföljning av projektet är ändamålsenlig	■	■	■	■	■

Fråga 26: Kommentera gärna ditt svar:

Dina svar har registrerats! Tack för att du tagit dig tid att besvara undersökningen. Dina synpunkter är viktiga för oss.

Bilaga C Expertbedömning

Annica Sundén, Docent i nationalekonomi

Emilia Liljefrost, Regeringskansliet

C.1. Inledning

Sakexperternas bedömning bygger dels på den empiri som samlats in av utvärderingsteamet, dels på ett arbetsmöte som genomfördes hos Faugert & Co i Stockholm 2022-04-11. Sakexperterna valdes ut genom en process där Forte tillhandahöll förslag på experter och det centrala teamet kontaktade dessa en efter en. De som accepterade har sedan deltagit som sakexperter.

Sakexperterna fick på förhand tillgång till programmets strategiska forskningsagenda, en beskrivning av programmets mål och implementering författad av utvärderingsteamet, registeranalyser (inkl. register-, finansierings-, beviljandegrads-, jämställdhets-, och sociala nätverksanalyser), samt ett (stratifierat) urval av projekt från programmets projektportfölj. Under arbetsmötet presenterade utvärderingsteamet kompletterande resultat från enkätanalyser och intervjuer, där sakexperterna fick möjlighet att reflektera över resultaten. Reflektionerna tillsammans med sakexperternas helhetsintryck av programmet utgjorde sedan grunden för sakexperternas slutgiltiga bedömning. Sakexperternas svar på de numrerade utvärderingsfrågorna återfinns nedan.

C.2. Sakexperternas bedömning

1. Hur bidrar programmets utformning, insatser och aktiviteter till att skapa förutsättningar för att uppnå respektive agendas förväntade resultat och effekter och därmed möta samhällsutmaningar?

Vår övergripande uppfattning är att programmet är ändamålsenligt. Det utgör en bra grund för att bygga excellenta forskningsmiljöer och det finns en tydlig koppling mellan utlysningarna och de för programmet identifierade samhällsutmaningarna som det ska bidra till att lösa.

Portföljanalysen konstaterar att projekten är relevanta. En del av projekten förefaller dock vara smala i sina frågeställningar. Det är svårt att se hur eventuella resultat från dem ska kunna göras generaliserbara och skalas upp liksom hur de ska bidra till helheten och de övergripande målen. Det finns därför anledning att i högre grad rikta fokus mot hur enskilda projekt kan bidra till att lösa strukturella problem på arbetsmarknaden, liksom de identifierade samhällsutmaningarna.

2. Vilket mervärde tillför programmen forsknings- och innovationssystemet?

Vi ser att programmets största mervärde är att det är utmaningsdrivet. Det finns en tydlig koppling till samhällsutmaningar och mycket av det som görs inom programmet är policyrelevant. Den tvärvetenskapliga och tvärsektorielle ansatsen bidrar också till ökad additionalitet. Flera av projekten skulle dock kunna finansieras av andra vilket likväl indikerar att mervärdet har förbättringspotential.

3. Hur bidrar programmet till förnyelse och nytänkande inom identifierade samhällsutmaningar?

Vi bedömer att programmet bidrar i viss mån till förnyelse och nytänkande och till att realisera forskningsagendan. En reflektion är att programmet i huvudsak involverar redan etablerade forskare och att fler yngre forskare skulle kunna bidra till en ännu högre grad av förnyelse och nytänkande.

I portföljanalysen konstateras vidare att bara ungefär hälften av projekten kan klassificeras som nytänkande. Detta genom att de riktar in sig på frågeställningar som inte tidigare studerats i någon avsevärd omfattning så som till exempel användningen av nya digitala redskap, hur de påverkar arbetsmiljön och hur de kan omsättas för att förbättra rekryteringsprocesser.

Förnyelse och nytänkande är vidare nära kopplat till risktagande, till exempel genom att satsa på yngre forskare, nya metoder eller nya data, något som vi uppfattar att programmet inte uppmuntrar till i någon högre grad. Detta skulle kunna främjas genom att skapa tydligare förutsättningar för risktagande i såväl utlysningar som i bedömningsprocessen.

4. Hur bidrar programmet till att adressera kunskapsluckor och/eller kunskapsbehov?

Vi anser att programmet bidrar till att identifiera kunskapsluckor och kunskapsbehov. Samtidigt är det inte helt klart om det är forskningsmiljöernas eller praktikernas behov som tillgodoses. Det är svårt att bedöma eftersom det ofta är otydligt hur resultaten kommer att användas praktiskt.

Projektportföljen tenderar också vara lite splittrad över ämnen, fokus och typ av arbetsplats som studeras. Att den innehåller lite av allt kan leda till svårigheter att syntetisera det innehållsmässiga för programmet som helhet och därmed att adressera programmets stora frågor. Dessutom är flera projekt i portföljen väldigt smala i sin ansats varför de riskerar att inte generera kunskap som kan skalas upp eller göra generaliserbar.

Intervjuer och enkätsvar pekar på att agendan har en tydlig ambition att bidra till förnyelse, genom att ha identifierat relevanta samhällsutmaningar. Få av de ansökningar som ingått i bedömningen har redogjort för vilken kunskapslucka projektet fyller eller hur det forskningen ska resultera i är tänkt att skalas upp för att bidra till att lösa de identifierade samhällsutmaningarna.

5. Hur bidrar programmet till tvärvetenskapliga samarbeten inom ramen för programmen?

Baserat på det underlag vi har haft att utgå från i bedömningen har vi svårt att fullt ut bedöma den tvärvetenskapliga samverkan. Eftersom samverkan efterfrågas i utlysningarna så har de flesta ansökningarna kopplingar till andra discipliner men sett till hur forskarna publicerar sig så har det en tendens att ändå bli parallella projekt inom programmet. Här är det viktigt att öka samverkan mellan projekt exempelvis genom gemensamma konferenser eller kunskapsutbyten. Givet forskningsfinansiärernas goda överblick och insikt i programmet skulle de kunna ta ett ökat ansvar för att ytterligare främja samverkan.

På projektnivå kan det konstateras att ungefär hälften av projekten på ett ändamålsenligt sätt bidrar till tvärvetenskapliga samarbeten både inom och mellan programmen. Det tenderar också vara samma projekt som karaktäriseras av nytänkande, som bidrar till tvärvetenskapliga samarbeten. Den andra halvan av projekten är mer traditionella till sin karaktär och saknar ofta sådana samarbeten.

Projektportföljen har en stark övervikt av samhällsvetenskaplig forskning vilket är naturligt men programmet skulle kunna främjas av att i högre grad få in ytterligare vetenskaper.

6. Hur bidrar programmet till tvärssektoriell samverkan inom ramen för programmen?

Vi anser att bristen på samverkan mellan akademien och det omgivande samhället, tvärssektoriell samverkan, är en av programmets svagheter. Samverkan med näringslivet är svag. Det finns också en tendens att fokusera på offentlig sektor som kommuner och regioner i projekten. Statliga arbetsgivare studeras inte samtidigt som de utgör en bygnadsställning för, och är en del av hållbart arbetsliv. Det är viktigt att se över hur tvärssektoriell samverkan kan främjas i programmet genom att till exempel tydligare adressera näringsliv och statlig sektor i utlysningarna.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att forskningsfinansiärerna behöver utveckla en bättre förmåga att ta vara på forskningens potential och koppla ihop resultaten för att på ett tydligare sätt skapa bron till olika sektorer och sammanhang som behöver ha tillgång till den kunskapen som skapas. Det borde vara en större del av verksamheternas kärnverksamhet.

7. Hur integreras och samordnas programmen och programmens aktiviteter och insatser med andra pågående insatser inom området nationellt såväl som internationellt?

Vår bedömning är att programmet har potential att bidra till integration och samordning med pågående insatser inom området såväl nationellt som internationellt. Potentialen är dock underutnyttjad och kräver sannolikt andra typer av aktiviteter och plattformar än vad vi ser idag för att komma till stånd. Flera av projekten uppvisar dock internationella samarbeten, eller gör forskning parallellt till internationella studier. Vi kan se att det finns en samordning mellan forskningsråden men kan inte bedöma hur väl den fungerar.

8. Hur bidrar programmet till nyttiggörande av forskningsresultat?

Vi ser att det finns potential att nyttiggöra den forskning som genereras inom programmet. Det är däremot inte realistiskt att tro att det Nyttiggörande kommer att ske i någon högre utsträckning. Projekten redogör förvisso för hur de avser generera ny kunskap men det är, med några få undantag, högst oklart hur denna kunskap ska omsättas och nyttiggöras. Avsaknaden av plan för nyttiggörande och hur det ska åstadkommas är den stora svagheten i programmet och ett område där vi bedömer att det finns en stor utvecklingspotential.

Forskningsfinansiärerna behöver därför se över hur de formulerar utlysningstexter som ger tydliga signaler till forskarna om hur de ska tänka kring nyttiggörande. Det är viktigt att poängtera att en viktig del av potentialen för nyttiggörandet ligger i val av ämne. Även smala projekt kan bidra till att förstå en större process men då måste det finnas en tydlig plan för hur det ska ske.

Det är viktigt att reflektera över hur stor vikt potentialen för nyttiggörande får i bedömningen av ansökningar och om det finns tillräckligt stort utrymme för innovation. Programmet skulle vidare gynnas av att ha en struktur för disseminering även om det är viktigt att poängtera att även andra insatser utöver sådana som syftar till att sprida resultat krävs för att nyttiggöra forskningsresultat.

9. Hur skulle programmet kunna vidareutvecklas för att stärka sin roll som nationell forskningsplattform inom sitt område och uppfylla ambitionen att bidra till att möta stora samhällsutmaningar?

Vi anser att programmet behöver våga ta större risker, öka kraven på såväl nyttiggörande som tvärssektoriell samverkan för att ytterligare kunna stärka sin roll som nationell forskningsplattform inom sitt område och uppfylla ambitionen att bidra till att möta stora samhällsutmaningar. Det kan också finnas anledning att fundera över vilken typ av uppföljning och återrapportering som är meningsfull och hur den ska göras.

Bilaga D Förkortningar

CTH	Chalmers tekniska högskola
Formas	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande
Forte	Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd
IFAU	Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering
KI	Karolinska institutet
LTU	Luleå tekniska universitet
LU	Lunds universitet
MYNAK	Myndigheten för arbetsmiljökunskap
NFP	Nationellt forskningsprogram
SCB	Statistiska centralbyrån
SNA	Social nätverksanalys
SU	Stockholms universitet
UoH	Universitet och högskolor
UU	Uppsala universitet
VR	Vetenskapsrådet

Bilaga E Beskrivning av Swecrisdata

E.1. Om Swecris och användningen av data till utvärderingen

Swecris är en tjänst som drivs av VR som ett regeringsuppdrag sedan 2012. Tjänsten är att tillhandahålla data om forskningsfinansiering i Sverige främst från statliga finansiärer men även olika privata eller statliga stiftelser ingår i data från organisationer som levererar data till den databas som byggts upp för uppdraget. I dagsläget ingår tio finansiärer i samarbetet.

Data som levereras rör beviljade projekt, med uppgifter om finansiering, finansieringsperiod, projektdeltagande personer, medelsförvaltande eller koordinerande organisationer, projekttitlar och beskrivningar, samt forskningsämnen. När det gäller finansieringen så är det endast finansiärernas anslagna belopp som finns med, eventuellt medfinansiering som är vanligt hos framför allt Vinnova finns inte med.

Finansiärerna som levererar data till Swecris har olika uppdrag och ansvarsområden, de vänder sig till olika organisationer och aktörer med sina utlysningar, har olika volymer på såväl anslag som antal projekt. På grund av detta finns det rätt stora skillnader i volymerna på data från de olika leverantörerna till Swecris. Tabell 2 visar data från Swecris för samtliga finansiärer och projekt med startår mellan 2017 och 2021, där detta syns tydligt. Vinnova och VR har nästan lika många finansierade projekt men Vinnova vänder sig till betydligt fler typer av organisationer inklusive företag, medan VR likt flera andra finansiärer främst vänder sig till universitet och högskolor.

Tabell 2. Finansiärer i Swecris, antal projekt och beviljat belopp från finansiärerna, för projekt med startår 2017–2021.²⁵

Finansiär	Antal unika organisationer	Antal projekt	Beviljade belopp (mnr)
Formas	148	2 090	6 972
Forte	54	966	3 896
IFAU	11	32	23
Riksbankens Jubileumsfond	49	360	1 472
Statens energimyndighet	524	1 767	4 130
Vetenskapsrådet	75	5 648	26 856
Vinnova	2 732	7 811	17 378
Östersjöstiftelsen	1	61	260
Totalsumma	3 110	18 735	60 987

Källa: Swecris (nedladdat 2022-05-23).

Svensk standard för forskningsämnen används av de flesta finansiärer sedan den infördes 2011/2012 som ett sätt för de sökande att ange vilken forskning projekten kopplar till. I de flesta fall är det möjligt att använda upp till tre eller fler forskningsämnen för att till exempel ange ett tvärvetenskapligt projekt. Indelningen av forskningsämnen finns på tre nivåer, forskningsämnesområde, forskningsämnesgrupp och forskningsämne, som är den finaste nivån och den nivå som främst används vid klassningen av projekten av den sökande hos finansiärerna. I Tabell 3 organisationer, projekt och beviljade belopp fördelat på forskningsämnesområde för de projekt som har klassning.

²⁵ Statens Geotekniska Institut och Ragnar Söderberg hade ingen data i Swecris vid tillfället för uttag, varför endast åtta finansiärer är inkluderade i tabellen.

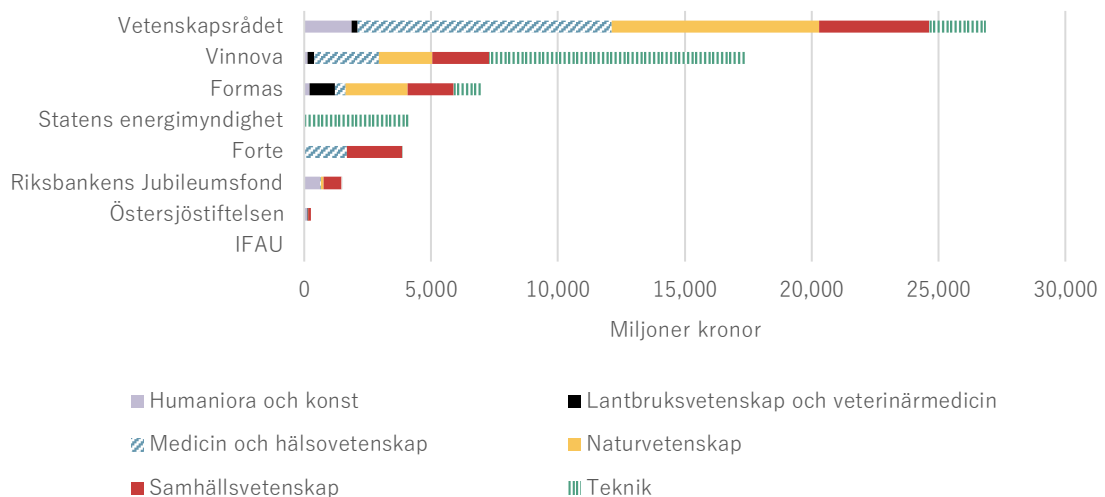
Tabell 3. Forskningsämnesområden i Swecris, antal projekt och beviljat belopp från finansörerna, för projekt med startår 2017–2021.

Forskningsämnesområde	Antal projekt kopplat till forskningsämne	Beviljade belopp (mnkr)
Humaniora och konst	1 031	2 971
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	798	1 507
Medicin och hälsovetenskap	4 099	14 682
Naturvetenskap	4 747	12 853
Samhällsvetenskap	3 713	11 424
Teknik	7 954	17 549
Totalsumma	18 735	60 987

Källa: Swecris.

Figur 15 visar fördelningen av forskningsämnesområden hos svenska finansörer. Figuren ger en grov bild av finansörernas inriktningar i form av forskningsämnesområden.

Figur 15. Överblick av svenska finansörers finansiering av projekt 2017-2021 i Swecris per forskningsämnesområde

Källa: Swecris.

www.technopolis-group.com